CATALOGUS
VAN DE BEELDHOUWWERKEN
IN HET NEDERLANDSCH MUSEUM VOOR GESCHIEDENIS EN KUNST TE AMSTERDAM

UITGEGEVEN DOOR HET MUSEUM IN MCMIV

CATALOGUS VAN DE BEELDHOUWWERKEN

CATALOGUS
VAN DE BEELDHOUWWERKEN
IN HET NEDERLANDSCH MUSEUM VOOR GESCHIEDENIS EN KUNST TE AMSTERDAM

UITGEGEVEN DOOR HET MUSEUM IN MCMIV

Digitized by the Internet Archive
in 2016 with funding from
Getty Research Institute

https://archive.org/details/catalogusvandebe00rijk

INLEIDING TOT DEN CATALOGUS

De verzameling beeldhouwwerken, waarvan de catalogus hier wordt aangeboden, is zoozeer in hoofdzaak eene van Noord-Nederlandsche, dat ik mij in deze inleiding mag bepalen tot het schetsen eener geschiedenis der vaderlandsche beeldhouwkunst. Wanneer, in de middeneeuwen, eene vergelijking met Duitsche en Vlaamsche werken noodig wordt, biedt onze verzameling daartoe wel is waar ruimschoots het vereischte materiaal aan, maar toch is de buitenlandsche kunst hier slechts als een aanvullend element te beschouwen.

De Fransche middeneeuwsche beeldhouwkunst is helaas zeer gebrekkig vertegenwoordigd; deze leemte wordt op niet voldoende wijze aangevuld door de ivoorwerken.

Om zich een juist oordeel te kunnen vormen over de waarde onzer beeldhouwers in de 16e eeuw, zou de bezoeker in de gelegenheid gesteld moeten worden eenige goede Italiaansche en Fransche werken te zien. Thans kan de vergelijkende studie niet gemaakt worden; zelfs van de Italiaansche kleinsculptuur, beeldjes en plaquetten in brons, zijn te weinig voorbeelden voorhanden.

Reeds vroeger heb ik de Noord-Nederlandsche beeldhouwkunst besproken *); telkens vond ik nieuwe gezichtspunten welke belangrijker schenen dan de vroeger aangeduide.

Thans nu de tentoonstelling der middeneeuwsche plastiek in het Rijksmuseum onder handen is genomen en mij het materiaal weer voor oogen kwam, gerangschikt werd, heb ik nog eens alle argumenten welke pleiten voor het bestaan van eene karakteristieke Noord-Nederlandsche beeldhouwkunst in de vijftiende eeuw onderzocht. Ik heb die standhoudend bevonden en ik heb ook een reeds aangegeven

---

*) Officieler Bericht über die Verhandlungen des Kunsthistorischen Kongresses in Amsterdam, Nürnberg 1898, blz. 21-39 en La Sculpture Hollandaise au Musée National d'Amsterdam, Gebr. van Rijkom Amsterdam 1903.

hypothese betreffende het verband tusschen de Noord-Nederlandsche school en zekere Duitsche beeldhouwwerken, aan den eenen kant, en de zich in Frankrijk ontwikkelende Bourgondische school, aan den anderen kant, meer en meer stellig zien worden.
Het komt mij voor, dat, behalve de kunstgeschiedenis, deze kwestie ook het actueele leven raakt. Indien toch eens de simpele tekst, welke Claus Sluter een Hollander noemt, niet zinledig bleek te zijn, maar door bestaande werken tastbare waarheid werd gemaakt, dan zouden wij een der grootste beeldhouwers, welke de middeneeuwen zagen geboren worden met recht tot onzen stam kunnen rekenen. En dan zouden wij mogen hopen, dat uit ons volk nog eens beeldhouwers met volkseigen kwaliteiten zullen opstaan. Aan een continuiteit in ontwikkeling, bloei, verval en weder-opluiking van onze schildersgeslachten twijfelt toch niemand meer. Er is reden een even volledig proces in de geschiedenis der beeldhouwkunst aan te nemen.
Het is te verwachten, dat onze jonge beeldhouwers, wanneer zij iets voelen voor een traditie, welke weer is op te nemen, ook levendiger gaan beseffen waartoe zij in staat zijn, weer helderder hun weg voor zich gaan zien.

Zooals reeds even aangestipt, de oudste beeldhouwwerken waarop wij in ons land kunnen wijzen, worden, wat stijl betreft, beheerscht door Duitsche kunstrichtingen. Het lage relief afkomstig van de Abdij te Egmond (Cat. No 3) moge apart staan, niets geeft ons aanleiding aan te nemen dat dit werk een bepaalde richting, waarin meerdere monumentale versieringen werden uitgevoerd, vertegenwoordigt. Wat wij te Odiliënberg vonden (Cat. No. 4 en 5) en wat nog in Maastricht uit het laatste vierde der 12e eeuw aanwezig is, moet onder de werken der Duitsche school gerangschikt worden.

Het eenige groote geheel dat wij uit de 13e eeuw over hebben, het zuiderportaal van de St. Servaas te Maastricht, geeft ons een denkbeeld van hetgeen Duitsche beeldhouwers, onder Fransche invloeden, tot stand brachten. Mag men het ornamentale gedeelte nog kunnen bewonderen, het figurale wijst op een betreurenswaardig gebrek aan oorspronkelijkheid, op een volslagen verslapping waaruit voor de toekomst niet veel te verwachten valt.
Gelukkig bleef het bij Maastricht en schijnt de verfranschte Duitsche kunst ten onzent geen verderen invloed uitgeoefend te hebben. Het komt mij voor, dat men van het weinige wat uit de 14e eeuw overgebleven is, kan zeggen, dat het zich normaal ontwikkeld heeft uit de oorspronkelijke Duitsche school welke wij in de 12e eeuw in Saksen zien bloeien en welke zich in de 13e eeuw sporadisch, over geheel Duitschland, naast de Fransche richting staande houdt. De uit het zuiden geimporteerde graftomben van zwarte Doorniksche steen, welke het type dragen van de gebeeldhouwde zerken, zooals die naar Frankrijk zoowel als naar de Nederlanden op bestelling werden verzonden, het monument der Heeren van IJsselstein bij voorbeeld, schijnt den Hollandschen beeldhouwer weinig ontroerd te hebben. Alles toch wat later in de 15e eeuw gemaakt is, moet stylistisch altijd weer onder de Duitsche richting gerekend worden.
Het is mogelijk dat veertiende-eeuwsche Duitsche beeldhouwers het grafmonument van Aernoud van der Sluis in de Abdij van Bern (Cat. No. 11), of de tombe van Nicolaas van Putten en zijn vrouw Aleida van Strijen te Geervliet, beitelden, deze kunstenaars zullen dan den bescheiden inheemschen beeldsnijder in zijn reeds aanverwant streven gesterkt hebben.
Immers wat wij in kerken nagelvast aantreffen uit de eerste jaren der 15e eeuw, vertoont het eenigszins naieve karakter van een provinciale kunst die, althans van zuidelijke invloeden, is vrijgebleven.

Beschouwen wij de twee bovengenoemde werken, dan valt het niet te ontkennen, dat zij in vele opzichten gunstig afsteken bij het banale Doorniksche atelierwerk en bij het meeste wat men uit denzelfden tijd in Vlaanderen aantreft. Het beeld van Aernoud van der Sluis († 1311) heeft, naast het imponeerend massieve, zeer gevoelige details. Hoe breed ook alles behandeld is, men voelt een zeer groote kennis der anatomie. De kleine bewegingen in de schouders, in het rechter ietwat opgetrokken been geven aan dezen kolos innerlijke weekheid en zelfs de verscheidenheid van stof, als van wapenrok en maliën, is tot haar recht gekomen. De figuur van Nicolaas van Putten is zeker minder verzorgd, zoowel wat algemeene houding als wat factuur van rok en maliën aangaat, maar daarentegen is het beeld van Aleida van Strijen († 1316) in het ruim gedrapeerde kleed een stuk van groote sculpturale werking. De zware rechte plooien welke met een eenvoudige beweging over de voeten vallen, hebben reeds het sombere dramatische dat men eerst heel veel later in Frankrijk zal vinden. Hoe verweerd en geschonden de tombe helaas ook zijn moge, zij spreekt nog door een deftige praal van het beste allooi. In dit opzicht laat zij zelfs de veel later (omstreeks 1385) ontstane tombe van Jan van Polanen en zijn beide vrouwen, te Breda, achter zich.

Het belangwekkendst aan het Bredasche monument zijn de kleine bas-reliefs op den sarcophaag en tegen het opstaande muurvlak achter de tombe. Vooral waar de laatste nog in vrij goeden staat bewaard zijn gebleven, bewonderen wij het groote gemak, den eleganten rijkdom van den ruimen plooienval. Denkt men daarbij aan den tijd waarin dit door en door volleerde en uitgesproken kunstwerk ontstaan is, — een kleine tien jaren vroeger dan het portaal van de Karthuiserkerk van Champmol te Dijon — dan dringt zich een vergelijking bij ons op en wel in het bijzonder tusschen de knielende figuur van Margaretha van Vlaanderen te Dijon,

door Claus Sluter, en de beide knielende vrouwenfigururtjes van het bas-relief te Breda. Nu is er zeker nog wel een afstand, wat grootheid van conceptie aangaat, tusschen het werk van Sluter aan het Karthuiserportaal en de Bredasche sculptures, maar het valt, mijns inziens, toch niet te loochenen, dat men nergens iets kan aanwijzen dat er dichter bij staat, dat het eerder aankondigt en stylistisch verklaart.
Beschouwt men in verband hiermede het Utrechtsche altaar, door of ter gedachtenis aan Jan van Bronckhorst omstreeks 1346 gesticht, en het verwonderlijk sprekende apostelbeeldje in het Aartsbisschoppelijk Museum te Utrecht, dan vereenzelvigen wij ons nog te geredelijker met het in teksten uitgesprokene: dat Sluter een Hollander was en dat zijn neef en helper Claes van de Werve uit Gelderland kwam.
In onze verzameling bevinden zich drie beeldjes, die met het oog op een verwantschap met de Bourgondische school bestudeerd verdienen te worden. Ik bedoel de Nos. 58, 71 en 125. Het komt mij voor, dat bij geen van drie sprake van navolging kan zijn. Zij getuigen voor het bestaan eener oorspronkelijke, wanneer ik het zoo noemen mag, provinciale school. Bij no. 58, het oudste der drie, vinden wij reeds het typische, oude-manachtige Christuskind, zooals dit ook in Bourgondië wordt aangetroffen en waarvan de prototype waarschijnlijk in Duitschland gezocht moet worden.
Mocht het ons ten slotte nog moeilijk vallen in de weinige opgenoemde monumenten de voorloopers te zien van het ontzaglijke werk van Sluter, dan overwege men, dat Sluter evenals zijn tijdgenooten wel niet stil gezeten zal hebben en zeer vermoedelijk in streken, waar grooter sculpture werd gewrocht, zijn diensten is gaan aanbieden en zich ook verder heeft ontwikkeld. Hij zal dan in Duitschland een der vaderlandsche zeer aanverwante kunst gevonden hebben. Bezoeken wij den Dom te Mainz, dan staan wij voor een serie monumenten waarvan de latere in datum zich natuurlijk uit

de vroegere blijken te ontwikkelen en welke ons leiden tot de Bourgondische school, door Sluter gesticht.
Een Nederlander, zelfs een geniaal Nederlander, die in de 14e eeuw in Duitschland ging werken, verbaasde niet, want hij bracht niets nieuws. Hij kon alleen bewondering wekken, indien hij de heerschende stijlbegrippen mooier, verhevener formuleerde. Van Sluter is niets bekend vóór hij bij den Hertog van Bourgondië in dienst kwam, maar als men ooit iets zal vinden, dan is het meer dan waarschijnlijk dat het in Nederland of in Duitschland zal zijn.
Dat Sluter en van de Werve, die beiden van hier trokken, niet de eenige knappe beeldhouwers in hun vaderland geweest zijn, bewijzen de vier mooie steenen heiligen-beeldjes in het Stedelijk Museum te Utrecht (afgebeeld in «la Sculpture Hollandaise au Musée d'Amsterdam», blz. 14 en 15), uit de eerste vijf en twintig jaren der 15e eeuw en de in hun naieveteit zoo heerlijk sprekende houten figuurtjes aan de koorbanken in de Groote Kerk te Zalt-Bommel welke uit het begin der 15e eeuw moeten dagteekenen. Vooral de Utrechtsche beeldjes getuigen luide van een bloedverwantschap met Sluter's werk te Dijon.
Wij hebben gezien, dat in de 14e eeuw de Hollandsche als een uitlooper van de Duitsche beeldhouwkunst kan beschouwd worden; men zou misschien nuances in aanleg of uitvoering kunnen ontdekken, in hoofdzaak wordt, zoo hier als daar, de kunst door denzelfden geest beheerscht. In de dertiger jaren van de 15e eeuw schijnt daar verandering in gekomen te zijn. De Vlaamsche schilders en tegelijk met hen de Vlaamsche beeldhouwers, vertoonden toen een energie, een productieve kracht welke zich tot ver in den vreemde deed gevoelen. Zij hadden zeer vermoedelijk hun opvoeding, in de 14e eeuw, te danken, zoowel aan het groote artistieke centrum Parijs, als aan de bekende Keulsche school van Meister Wilhelm, maar zij hadden, althans reeds in het begin

der 15e eeuw, een eigen kijk op de dingen. De behoefte, het figuur los van den achtergrond te krijgen, niet alleen door lineair effect, maar ook door het coloristisch in de atmosfeer te zetten, hebben zij voor het eerst in die mate gevoeld als wij het heden ten dage nog voelen. Zij openen inderdaad een modern tijdperk. En de beeldhouwer voelde toen zóó gelijk op met den schilder, dat het moeilijk te zeggen valt wie, de schilder of de beeldhouwer, meer tot dien modernen kijk heeft toegebracht. De schilder ziet het ronde-bosse van den beeldhouwer af, neemt zelfs het systeem van drapeeren van hem over en de beeldhouwer streeft er meer en meer naar van zijn reliefs druk samengestelde, druk bewogen en kleurrijke schilderijen te maken.
De invloed welken de Vlaamsche gesneden en gepolychromeerde altaren in Frankrijk, in Spanje, maar vooral in Duitschland gehad hebben, valt moeilijk te overschatten. Alleen de Noordelijke Nederlanden schijnen daar vrij van gebleven te zijn. Wat de reden mag geweest zijn, weet ik niet te zeggen, zeker is het, dat de 15e eeuwsche beeldhouwkunst in deze gewesten een voortzetting is van de veertiendeeeuwsche, dat de plooien nergens de zig-zags vertoonen van de gebroken Vlaamsche draperie. Terwijl Duitschland de nieuwe Vlaamsche mode aanneemt, ontwikkelen wij hier de oude vormen. Zoo ontstaat er een stijl, welken wij met recht den Noord-Nederlandsche mogen noemen. Alleen het componeeren van groepen, het geven van schilderijen in relief, schijnt ook hier, naar Vlaamsch voorbeeld, meer dan in de 14e eeuw, gezocht te zijn. Ik durf te zeggen, dat wij daar zelfs in uitmuntten, dat wij een zeer eigenaardig nationaal karakter daaraan bijbrachten. De schildereigenschappen van onze beeldhouwers kwamen voor den dag.
Men bezie de groep van ruiters en krijgsknechten uit een «Kruisweg»(Cat. No. 82),het«Bezoek van Maria aan Elisabeth» (Cat. No. 62), of de «Aanbidding der Koningen» in het Haar-

lemsch Museum, dan zal men getroffen worden door het athmospherische dezer sculpturen, door de mooie effecten van licht en donker, door het picturale. En niet alleen in groepen, ook in enkele figuren vertoonen zich die eigenschappen, welke dan ook deze kleinere stukken tot even zoovele documenten maken, die een gelijk opgaande, zeer ontwikkelde schilderschool doen vermoeden. Zoo spoedig wij toch op schilderijen kunnen wijzen, vinden wij ook beelden waaruit de eendere aanleg, het eendere streven der verschillende kunstenaars blijkt.

In compositie, in typeering der koppen, in de voorliefde tot stoffeeren van den achtergrond met kleine, vluchtig aangezette figuurtjes, doet het bovengenoemde fragment van een „Kruisweg" sterk aan de schilderijen van Geertgen van St. Jans denken, en er zijn meer kleine beeldjes in onze verzameling te vinden, waar wij de eigenaardige gezichtjes met kleine kraaloogjes van Geertgen's schilderijen terug vinden. Bij sommige beelden die, naar ik meen, in de grensstreken tusschen de Rijnprovinciën en ons land moeten zijn ontstaan, vinden wij Oostzanen's kunst terug (Cat. No. 96), waar hij iets van de Duitsche draperieën heeft overgenomen en wanneer wij voor de kleine „Kruisdraging" (Cat. No. 84) staan, of voor den Ecce Homo (No. 107), dan denken wij zeer sterk aan sommige gravures van Lucas van Leyden.

De Hollandsche „primitieven", om een tegenwoordig geijkte uitdrukking te gebruiken, zijn nog weinig bestudeerd, het valt echter nu reeds te voorspellen, dat hier meer dan in eenig ander land, een nauwe band zal zijn te ontdekken tusschen het werk van beeldhouwers en van schilders.

Wel zal de tijd komen, dat de schilders de beste talenten tot zich trekken.

In de 16e eeuw, terwijl de Noord-Nederlandsche schilders voortgingen met zich langs typisch vaderlandsche wegen te ontwikkelen, niettegenstaande de invloeden uit Italië, zien

wij van lieverlêe de beeldhouwers hun oorspronkelijkheid verliezen, zóó, dat men ze van den Italianiseerenden Zuid-Nederlander en Franschman haast niet meer kan onderscheiden. Om slechts de meest bekenden te noemen, noch Terwen, aan de koorbanken te Dordrecht, noch Colijn de Nole, aan het stadhuis te Kampen, of in de St. Eusebiuskerk te Arnhem, toonen opmerkelijke onafhankelijkheid of eigen inzichten. Het zijn goede technici, handige ornemanisten voornamelijk, maar niets wijst op een toekomst, waarin iets groots, iets nationaals zal geboren worden. De werken vermeld onder Nos. 129, 130 en 131, zijn in den geest van genoemde beeldhouwers gemaakt en illustreeren hier mijne bedoeling.

De man, die ons uit die zestiende eeuwsche middelmatigheid kwam wakker schudden, was Hendrick de Keyser.

Mocht het geweldige beeld der Razernij uit het voormalige Dolhuis te Amsterdam (Cat. No. 133), niet van hem blijken te zijn, dan is er naast de Keyser nog een machtiger genie geweest, van wien wij tot dusver slechts één werk zouden bezitten. Maar wat dan zeker van Hendrick de Keyser is: het fraaie model in gebakken aarde van den Zwijger op zijn doodsbed, voor de tombe te Delft (Cat. No. 179), de levensgroote zittende Prins in brons, de beide bustes in het Rijksmuseum (Cat. Nos. 177 en 178), is voldoende om hem te doen vereeren als een man die, na een eigen kunst te hebben uitgedacht, zich daarbij wederom volkomen Hollander toonde. Een vreugdevol betrachten van de levende natuur, een schilderachtige vertolking, dit zijn de hoofdeigenschappen van dezen gezonden naturalist.

Van zijn zoons Willem de Keyser, den vervaardiger van de geestige bas-reliefs uit het voormalige Huiszittenhuis te Amsterdam (Cat. No. 180) en van Pieter de Keyser, en van de vele beeldhouwers, wier namen niet tot ons zijn gekomen, kleinkunstenaars, die voor architecten en zilversmeden werk-

ten, zou men kunnen zeggen, dat zij onder zijn invloed gestaan hebben. Wanneer men eens de beste nog overgebleven gevelsteenen en figurale bouwornamenten bij elkaar wilde brengen, dan zou men een belangrijk oeuvre voor zich zien, doortrokken van zijn genie. Een mooi hoofdstuk van onze kunstgeschiedenis valt hier nog te schrijven, een hoofdstuk dat de voorstelling, welke wij hebben van de aesthetiek der gelijktijdige schilderschool zou volmaken en dat tevens de inleiding zou zijn tot de latere kunst van Rombout Verhulst en zijn navolgers.

Voor zoover wij thans kunnen oordeelen, is Rombout Verhulst de laatste groote beeldhouwer dien wij gehad hebben. Zijn arbeid duurt tot 1698. Zeker is lang niet alles uit zijn omvangrijk werk even verkwikkelijk; hij ging te dikwijls meê met de toenemende pruikerigheid van zijn tijd, maar bij zijn beeld van admiraal van Gent in den Dom te Utrecht, bij de tombe van Baron van Lier te Katwijk, genieten wij, zonder voorbehoud, zijn energiek gebijtelde dramatische koppen en verklaren wij hem tot de evenknie der alleerste tijdgenooten in Frankrijk.

Na Verhulst kunnen wij geen gelijkwaardig beeldhouwer noemen. Er schijnt zelfs een tijd geweest te zijn, dat de kunst nagenoeg niet beoefend werd. Maar, gelijk gezegd, waar vroeger in ons volk de zin voor plastiek levendig was, mag men vertrouwen in de toekomst. Het verlangen naar plastische uitingen dat zich bij onze hedendaagsche artisten reeds vertoont, stelt die toekomst misschien vrij nabij in uitzicht.

A. Pit.

CATALOGUS

BEELDHOUWWERKEN XI—XIIIE EEUW

1 **Jachthoorn** van olifantstand, versierd met vier banden van lofwerk, in zeer laag relief, twee aan twee, waartusschen metalen ringen gevat waren. Om den mond loopt, tweemaal, de voorstelling van Simson den leeuw verscheurende. De embouchure is glad. Vermoedelijk Noord-Italiaansch werk, onder Byzantijnsche invloeden. Xe of XIe eeuw.
L. 0.60, midd. 0.12 M.

Litteratuur over dit voorwerp is te vinden in den «Catalogue des Ivoires au Museé du Louvre par E. Molinier, Paris, Librairies-Imprimeries Réunies», p. 63 en 64. En «Revue de l'Art ancien et moderne», 1898, aflevering van Augustus: «Un ivoire au Musée d'Amsterdam», par A. Pit.

2 **Reliek-drager** van nijlpaardentand, versierd in zeer laag en vlak relief, met in elkaar grijpende rinceaux waartusschen monsters; het deksel sluit in het onderstuk en wordt door middel van een pen daaraan bevestigd. Mogelijk Fransch werk in Oosterschen stijl. XIIe eeuw.
H. 0.075, l. 0.13, br. 0.028 M.

3 **Boogtrommelvulling** van roode zandsteen, afkomstig van de St.-Adelbertskerk van de Benedictijner abdij te Egmond, waarop in zeer laag relief gebeeldhouwd de apostel Petrus, met nimbus, in priestergewaad, houdende in de rechter hand de sleutels van hemel en aarde, in de linker hand een bisschopsstaf. Rechts en links van het hoofd, in Grieksche hoofdletters onder elkaar geplaatst, de woorden (H) Agios en Petrus. Rechts en links van deze figuur twee figuren van een man en en een vrouw, half uit de onderlijst komende, in biddende houding. Op de uitspringende booglijst wordt het volgende opschrift in Leoninische verzen gelezen (de verkortingen opgelost):
Janitor O celi
Tibi pronum mente fideli
Intromitte gregem

Superum placans sibi Regem.
Op de benedenlijst:
Hic Thideric orat
Opus hoc Petronilla decorat."
Tusschen 1122 en 1132
H. 0.88, br. 1.695 M.

Zie hierover Hendrik van Wijn's «Huiszittend Leven» eerste deel blz. 454 en «Kloostergebouwen in de Middeleeuwen», door W. van Heteren. «Het Jaarboekje van Alberdingk Thijm,» 1894.

Beeld in laag relief van den apostel Jacobus, van roode zandsteen, met beide handen een boek geopend voor zich houdende, waarop de woorden: (de verkortingen opgelost) »Amicus seculi hujus inimicus Dei constituitur« (Jac. IV, 4), boven het hoofd: »S. Jakobus«. 4
Het gezicht en het onderste gedeelte, van af de knie, sterk beschadigd. Einde XIIe eeuw. Afkomstig uit de kerk te St. Odiliënberg.
H. 1.25, br. 0.28 M.

Dit beeld, evenals het volgende, hebben mogelijk deel uitgemaakt van de versiering van het hoofdaltaar.
Zie hierover: «Kunstdenkmale des Mittelalters», aufgenommen und gezeignet von L. von Fisenne, architect, 2 Serie Lieferung 6, Aachen 1882, Cremersche Buchhandlung en «Kunstreis van het St. Bernulphus-Gilde naar Limburg» in het Verslag over 1888 van het St. Bernulphus-Gilde te Utrecht.

Beeld in laag relief van den apostel Johannes, van roode zandsteen, in de linker hand houdende een banderol, waarnaar met de rechter hand wordt gewezen. Boven het hoofd het opschrift: «S. Johannnes». Op de banderol wordt gelezen (verkortingen opgelost) Diligamus in vicem quia karitas ex Deo est. (Joh. IV. 7). 5
Van het gezicht, sterk geschonden, is alleen het rechter oog zichtbaar. Einde XIIe eeuw. Afkomstig evenals het vorig nummer uit de kerk te St. Odiliënberg.
H. 1.30, br. 0.28 M.

6 Twee bronzen **ridderfiguren**, bij het middel afgebroken, in wapenrok, het hoofd gedekt door een konisch kaske, met afgebroken neus-bedekking. Mogelijk fragmenten van een monumentalen kerkluchter. Afkomstig uit den schat der St. Maria te Utrecht.
H. 0.19 M. licht bruine patina. XIIe eeuw.
Zie archief v. d. Gesch. v. h. Aartb. Utrecht, Dl XXVI (1900) blz. 291 en 303. (Inventarissen v. d. St. Maria-kerk).

7 Gegoten bronzen **beeldje van den gekruisigden Christus.** Om de lendenen een ruim geplooid perizoneum tot op de knieën afhangend. De Christus is met vier nagels gekruisigd. De voeten rusten naast elkaar op een blok. Het beeldje was eertijds in het vuur verguld, zooals blijkt uit eenige weinige sporen van verguldsel.
H. 0.189, br. van hand tot hand 0.18 M. Zeer lichte bruinachtig gele patina. XIIe eeuw.

8 **Christusbeeld**, met ruim geplooid perizoneum tot op de knieën afhangend. De voeten rusten naast elkaar op een blok. Rosachtig bruine patina. XIIe eeuw. (Het beeld is bevestigd op een ruw bewerkt bronzen kruis uit de 15e eeuw).
Christus h. 0.165, br. 0.158 M.

9 Bronzen **leeuw** in liggende houding met sporen van verguldsel. Voet van eenig kerkelijk meubel. Bruine patina. XIIe eeuw. H. 0.073, l. 0.125 M.

10 Bronzen **Kelk-nodus** of knop van een staf. Het voorwerp heeft de gedaante van een sterk afgeplatten bol en vertoont een netwerk van touw met hoog opgewerkte knoopen op de kruispunten. In den dag gewerkt. Groene patina. XIIe eeuw.
Middell. 0.047, h. 0.023 M.
Geschenk van den heer A. Pit.

BEELDHOUWWERKEN XIVE EEUW

Grafmonument van Arnoud van der Sluis, in blauwe Luiksche of Namensche steen. De ridder ligt in biddende houding, gekleed in maliën en wapenrok, met het schild aan bandelier over den rechter schouder. Op het schild zijn wapen (van keel met een rad van zilver). Rond de zerk liep een thans niet meer leesbaar inschrift, volgens J. B. Gramaye, Antiquitates Belgicae Taxandria. Cap. VII, te lezen: 11

Qui fuerat gratus cunctis, jacet hic tumulatus
Heusdensi natus ex clara stirpe, vocatus
Arnoldus Miles de Slusa, spernere viles
Actus hic novit, falsos a seque removit
Fortis, formosus, prudens erat ac animosus
Justus, pacificus, probitati semper amicus
Finiit is vitam, morum gravitate politam
Quarto reddendas a mense Decembre calendas
Anno Milleno Domini noviesque noveno
Et bis centeno, terno quoque dum dies deno
Gaudeat in coelis, ut hic oret quisque fidelis
Hoc Pater et Flamen sacrum natusque det
Amen.

L. 2.89, br. 1.42 M.
Arnoud v. d. Sluis stierf 1311.
(Het basement is kleiner dan de zerk en mogelijk van een andere tombe).

Zandsteenen **beeld der Madonna**, staande, met het Kind op den linker arm. Op het hoofd een kroon, waaronder het haar lang uit over de schouders valt. Het Kind is geheel naakt. (Rechter hand van de Maagd, armpjes en beentjes van het Kind gerestaureerd.) Vermoedelijk Limburgsch werk. XIVe eeuw. H. 0.91 M. 12

Maria met het Kind. Over het hoofd draagt zij een doek, waarop een hooge kroon; het Kind op den rechter arm. Het 13

bovenkleed, door een kleinood op de borst vastgehouden, hangt tot even onder de knie af. Het gezicht der Maagd, als ook dat van het Kind, vermoedelijk in later tijd, donker bruin geverfd. Gepolychromeerd en verguld lindenhout. XIVe eeuw. H. 0.345.

Zie over de zoogenaamde Zwarte Maria o. a.: St. Beissel, «die Verehrung U. L. Frau in Deutschland», Freiburg in Breisgau, Herdersche Verlagshandlung 1896 blz. 88 en 89; alsook Raoul Rochette, «Discours sur les types imitatives, Etude sur les Vierges noires.» Revue de l'art Chrétien XXVII.

14 Ivoren zittende **Madonna met het Kind.** Maria is gekroond en draagt een doek over het hoofd, waaronder het haar te voorschijn komt. Het Kind staat op de linker knie en houdt een duif in de handen. Fransch werk, begin XIVe eeuw. H. 0.115 br. 0.55 M.

15 Staande ivoren **Madonna met het Kind.** Maria is gekroond en draagt het bovenkleed over het hoofd geslagen, het haar komt van onder het kleed te voorschijn. Zij heeft een rozentak in de rechter hand, op den linker arm draagt zij het Kind, houdende een appel in de linker- en een boek in de rechter hand. Fransch werk XIVe eeuw. H. 028 M.

16 Ronde **deksel** van een spiegeldoosje.
Een edelman en een vrouw schaakspelende. Onder een tent zijn twee personen gezeten op bankjes, het schaakbord op de knieën houdende. De man houdt een valk in de linker hand, heeft geen hoofddeksel en draagt het lange krullende haar over de ooren, hij is gekleed in een ruim onder- en bovenkleed en draagt puntig toeloopende lage schoenen. De vrouw draagt eveneens een los boven- en onderkleed en een sluier over het hoofd, waaronder het voorhoofdhaar en de stijf uitspringende zij-krullen even te voorschijn komen. Fransch werk, begin XIVe eeuw. Midd. 0.082 M.

Beenen **messenheft**, zwart geverfd, figuurtje van een mans-persoon, met kroon op het hoofd en langen mantel. Op de linker hand een valk. XIVe eeuw. Duitsch werk. H. 0,075 M. 17
(Zie Katalog v. Original sculpturen, Germ. mus. te Neurenberg No. 62.)

Rechter vleugel, van een ivoren diptychon.
Christus aan het kruis, onder drievoudige gothische arcature. 18
Rechts een groep van vier personen, voorstellende Maria ondersteund door drie heilige vrouwen, links Johannes met drie krijgsknechten, Fransch werk. XIVe eeuw. H. 0.066 br. 0.054 M.

Ivoren **diptychon**. Op den linker vleugel, onder een gotische 19
arcature Maria met het Kind. De Maagd draagt het Kind op den linker arm. Zij draagt een lang ruim onderkleed, terwijl een bovenkleed tot even onder de knie reikend over het hoofd is geslagen, in de rechter hand houdt zij een lelie. Het Kind ziet haar lachend aan en speelt met haar sluier. Een engel, slechts ten halve zichtbaar, houdt haar een kroon boven het hoofd. Recht en links toortsdragende engelen. Op den rechter vleugel, onder een dergelijke acrature als links, Christus aan het kruis tusschen Maria en Johannes. Het kleed van Maria is als dat op den linker vleugel, zij draagt een boek evenals Johannes die het kortere bovenkleed los om de schouders heeft hangen. Boven het kruis vlak onder de arcature ziet men zon en maan. Fransch werk midden XIVe eeuw. Elk der vleugels H. 0.095 br. 0.049 M.

Linker vleugel van een ivoren diptychon. Onder een gotische 20
arcature Maria met het kind. In de rechter hand houdt zij een appel, welken zij het Kind voorhoudt. Rechts en links toortsdragende engelen. Fransch werk, midden XIVe eeuw. H. 0.08 br. 0.042 M.

Ivoren **diptychon**, nagenoeg gelijk aan Nr. 20, met deze af- 21

wijking, dat hier de engel die Maria kroont ontbreekt. Elk der vleugels H. 0.10, br. 0.06 M.

22 Ivoren **diptychon.** Op den linker vleugel: de Blijde Boodschap. Onder een drievuldige gothische arcature Maria in een lang onderkleed waarover een bovenkleed, hetwelk even over de knie reikt en waarvan een einde als sluier over het hoofd is geslagen; zij wendt zich met een gebaar van verwondering om tot den engel die voor haar geknield is met een perkamentrol in de linker hand, terwijl de rechter hand naar boven wijst. De Duif komt nederdalen. Tusschen de beide figuren staat een vaas met een lelie.
Op den rechter vleugel: Christus aan het kruis tusschen Maria en Johannes, beiden in lang onderkleed en kort bovenkleed, houdende een boek in de eene hand, terwijl de andere een weeklagend gebaar maakt. Vermoedelijk Duitsch werk, midden XIVe eeuw. H. 0.06 br. elke vleugel 0.038 M.

23 **Rechter vleugel** van een ivoren diptychon. Christus aan het het kruis. Onder drievuldige gothische arcature, links Maria en een heilige vrouw in lang onderkleed en langen sluier, welke tot onder de knie afhangt. Rechts Johannes en een propheet, de eerste met lang onderkleed en kort bovenkleed, een boek vasthoudende, de laatste met een banderol in de hand en een hooge muts op het hoofd. Vermoedelijk Duitsch werk, midden XIVe eeuw. H. 0.11 br. 0.069 M.

24 **Rechter vleugel** van een ivoren diptychon. Verdeeld in twee registers. In het bovenste register is de geboorte van Christus afgebeeld onder een drievuldige gothische arcature. Maria ligt languit gestrekt op een bed, waarboven een engeltje een banderol houdt, het hoofd ondersteund door de rechter hand, terwijl de linker het kind liefkoost, dat half naakt in de kribbe ligt. Links van de krib een ezelskop, rechts een os in liggende houding. Joseph is gezeten aan het voeteneinde.

Op den achtergrond een herder met zijn schapen, wien een engel een banderol voorhoudt.
Het onderste register vertoont, eveneens onder een drievuldige gothische arcature, links: Maria met Christus in den tempel voor Simeon; het kind staande op een verhevenheid; rechts: de kroning van de Maagd door Christus, beiden gezeten op een bank. Fransch werk, tweede helft XIV eeuw. H. 0.122 br. 0.09 M.

Ivoren **groepje**, van drie manspersonen, fragment eener flagellatie, in het kostuum van omstreeks 1360. De voorste figuur heft den rechter arm omhoog, waarin hij een geesel houdt, achter hem een tweede figuur eveneens met geesel gewapend. Van de derde figuur is de rechter arm, welke eveneens omhoog werd gehouden, afgebroken. De drie figuren zijn bloots-hoofds en dragen het puntig toegeknipt baardje en den knevel, onder den neus weggeschoren, volgens de mode van den tijd. Fransch werk van omstreeks 1360. H. 0 13 M. 25
In de ivoorverzameling van het Museum te Berlijn (altes Museum) bevinden zich twee groepjes, een Verloochening van Petrus, en een groepje van drie apostelen, welke mogelijk door dezelfde hand gesneden zijn. Zeer waarschijnlijk zijn het alle drie fragmenten van een huisaltaartje.

Vleugel van een ivoren diptychon. Onder een gothische arcature Christus aan het kruis tusschen, links Maria met boek in de rechter hand, rechts Johannes met boek in de linker hand. Fransch werk, einde XIVe eeuw. H. 0.088 br. 0.046 M. 26

Rechter vleugel van een ivoren diptychon. Christus aan het kruis onder een drievuldige gothische arcature. Rechts Maria ondersteund door twee heilige vrouwen. Links Johannes met twee propheten. Fransch werk, einde XIVe eeuw. H. 0.082 br. 0.049 M. 27

Ivoren **krul** van een bisschopsstaf. In de met lofwerk versierde krul aan de eene zijde: Christus aan het kruis, tus- 28

schen Maria en Johannes, aan de andere zijde: Maria met het Kind tusschen twee toortsdragende engelen.
De krul wordt als console gesteund door een neergeknield engelenfiguur. Fransch werk, XIVe eeuw. H. 0.30 br. 0.10 M.

29 **Ridderfiguur** in brons. St. Joris(?) te paard, met langen wapenrok, gevleugelden pothelm, geheel in maliënkolder met ijzeren dij- en kniestukken. Heeft vermoedelijk deel uitgemaakt van een groep, St. Joris met den draak. Begin XIVe eeuw. H. 0.127 br. 0.134 M.

BEELDHOUWWERKEN XV, XVIE EEUW

HOUT

30 **St. Joris met den draak.** St. Joris geharnast staande op den draak, dien hij met zijn lans doorsteekt. Het hoofd gedekt met een wrong. Gepolychromeerd grenenhout. Fransch werk. Begin XVe eeuw. H. 1.34 M.

31 Hoog **relief** in lindenhout, vermoedelijk vroeger gepolychro meerd. In drie breede nissen gevormd door drie bogen gesteund door smalle kolonetten, onder den middelsten boog: het sterfbed van Maria. Op den voorgrond: Maria uitgestrekt op een bed, waarover Johannes zich heenbuigt, de discipelen zijn om het bed geschaard. In het midden boven Johannes, de Christus figuur dragende de ziel van Maria. Veertien figuren in het geheel.
De twee andere nissen vertoonen, links: de aanbidding der Koningen, groep van zes figuren, rechts: de opdracht in den tempel, groep van vijf personen. Zuid-Duitsch werk, midden XVe eeuw. H. 0.40, middengroep br. 0.49, zijgroepen br. 0.45 M.

Zingende **engelen-figuur**. Een diadeem op het hoofd, waaronder het haar, wijd uit, tot op de schouders golft. Het kleed wordt door een kleinood op de borst vastgehouden. Sterk leunende op het linker been, doorbuigende in de heup, houdt de figuur een banderol in de beide handen voor zich uit. Niet gepolychromeerd eikenhout. Rijnsche school, midden XVe eeuw. H. 078 M. 32

De **H. Catharina**. De haren loshangend over de schouders, in rijk gewaad, met mantel, strak keurslijf, waaronder de rok in ruime plooien, gezoomd met bont. De rok was vroeger geheel verguld, waarvan nog sporen op de witte grondverf over zijn, om den hals bij wijze van kleinood een eenhoorn. Onder haar voeten de figuur van den Keizer Maxentius. De voorarmen en handen ontbreken. 33
Gepolychromeerd en verguld eikenhout. Rijnsche school, omstreeks 1460. H. 0.95 M.

De **H. Catharina**, De haren loshangend over de schouders, in rijk gewaad, met mantel, strak keurslijf, met rechte verticale plooitjes op de borst, waaronder de rok in ruime plooien afhangt. Zij draagt aan ketting het St. Antonius klokje. Onder haar voeten de figuur van den Keizer Maxentius. De beide armen van de heilige ontbreken. Gepolychromeerd en verguld eikenhout. Rijnsche school, omstreeks 1460. H. 1.00 M. 34

De **H. Catharina**, in nagenoeg hetzelfde kostuum als vorig nummer. Zij draagt op de linker hand een boek en hield in de rechter vermoedelijk een palmtak. Eikenhout, niet gepolychromeerd, Rijnsche school, omstreeks 1460. H. 0.83 M. 35

H. Catharina, in nagenoeg hetzelfde kostuum als vorig nummer. De beide handen en al de attributen ontbreken. Notenhout, vroeger gepolychromeerd. Rijnsche school, 2e helft XVe eeuw. H. 0.57 M. 36

37 **Moeder Anna met Maria**, in zittende houding. Anna in lang gewaad met doek over het hoofd, houdt een boek op haar schoot; de rechter hand welke was opgeheven ontbreekt. Maria had het Kind waarschijnlijk staande op haar knieën. Het Kind evenals Maria's beide handen ontbreken. Maria draagt los haar en los hangend overkleed, aan den ontblooten hals met een parelrand afgezet. Uit de lange slepende mouwen van het overkleed komen de armen met sluitende mouwen te voorschijn. Niet gepolychromeerd eikenhout. Rijnsche school, 2e helft XVe eeuw. H. 1.04 br. 0 69 M.

38 **Moeder Anna met Maria en Kind.** De H. Anna staande naast Maria, houdt haar een boek voor, waarnaar het Kind, geheel naakt, spelende grijpt. Maria draagt een kroon op het hoofd. Niet gepolychromeerd eikenhout. Rijnsche school, 2e helft XVe eeuw. H. 0.85, br. 0.43.
(Kroon, handen van Anna en armen van het Kind gerestaureerd).

39 **St. Sebastiaan**, gebonden aan een boomstronk, de armen naar achter, naakt met fladderenden lendendoek. Vroeger gepolychromeerd eikenhout. Duitsch werk, einde XVe eeuw. H. 0.75 M.

40 **Ridderfiguur**, portret van een onbekend vorstelijk persoon, geheel geharnast. Een mantel, op de borst door een kleinood vastgehouden, is naar achter geslagen. Rechter arm en linker hand ontbreken. Niet gepolychromeerd eikenhout. Zuid-Nederlandsch werk, midden XVe eeuw. H. 0.99 M.

41 **Zwevende Engelen-figuur** in laag relief, in ruim kleed, om het middel door een gordel opgehouden. Gepolychromeerd en verguld eikenhout. Zuid-Nederlandsch werk, midden XVe eeuw. H. 0.29 M.
Eigendom van het Kon. Oudheidkundig Genootschap.

Moeder Anna met Maria en Kind. Anna zittende in ruim gestoelte, houdt Maria een boek voor. Het Kind speelt naakt op den schoot van zijn moeder. Niet gepolychromeerd eikenhout. Zuid-Nederlandsch werk, midden XVe eeuw. H. 0.37 br. 0.32 M. 42

Fragment van een „Aanbidding van het Kind." Drie musiceerende engelen, achter hen Joseph in wijd kleed met kap half over het hoofd. De voorste der engelen speelt staande op een guitaar, de tweede op een mandoline, de derde op een clavicord. Niet gepolychromeerd eikenhout. Zuid-Nederlandsch werk, midden XVe eeuw. H. 0.446, br. 0.375. M. 43

St. Christoffel, het Kind met den wereldbol op zijn schouders torsende. De heilige waadt door den stroom, heeft de linker hand in de zijde en de rechter omhoog, steunende op zijn stok. Vroeger gepolychromeerd eikenhout. Zuid-Nederl. werk, 2de helft XVe eeuw. H. 0.55 M. 44
Rechter arm van Kind en Heilige gerestaureerd.

Figuur uit een aanbidding der drie Koningen (Melchior), zonder baard, met muts op het hoofd, gekleed in langen tabberd met slepende mouwen, in de handen dragende een ciborium. Eikenhout met sporen van polychromie. Zuid-Nederlandsch werk, 2de helft XVe eeuw. H. 0.30 M. 45

Graflegging. Joseph van Arimathea heft het lijk van Jezus, op een laken, onder de armen omhoog. Niet gepolychromeerd eikenhout. Zuid-Nederlandsch werk, 2de helft XVe eeuw. H. 0.34, br. 0,41 M. 46
Beenen van Christus tot aan de knieën gerestaureerd.

Figuur, manspersoon, uit een groep, houdende een banderol, gewend naar links, een gebaar makende met rechter hand, met tulband op het hoofd in lang gewaad. Niet gepolychro- 47

chromeerd eikenhout. Zuid-Nederlandsch werk, 2de helft XVe eeuw. H. 0.37 M.

48 **Figuur** van een manspersoon uit een groep, gewend naar rechts, met opgeheven linker arm (gerestaureerd) in lang kleed, aan den gordel hangt een zwaard, puntige muts op het hoofd; een lange banderol in de linker hand. Niet gepolychromeerd eikenhout. Zuid-Nederlandsch werk, 2de helft XVde eeuw. H. 0.37 M.

49 **Moeder Anna** met Maria en Kind. Anna op een hoog gestoelte, aan den voet waarvan Maria gezeten is; het Kind, geheel naakt, grijpt naar een boek, hetwelk Anna hem voorhoudt. Niet gepolychromeerd eikenhout. Zuid-Nederlandsch werk, 2de helft XVe eeuw. H. 0.34, br. 0.18 M.

50 **Blinde Tobias**, in tabbaard, met tasch aan den gordel, de handen gevouwen, in eenigszins gebogen houding. Eikenhout met sporen van oude polychromie. Zuid-Nederlandsch werk, 2de helft XVe eeuw. H. 0.27 M.

51 **Maria** aan den voet van het kruis. Maria is in zwijm gevallen, haar linker arm wordt ondersteund door een heilige vrouw. Vroeger gepolychromeerd eikenhout. Zuid-Nederlandsch werk, 2de helft XVe eeuw. H. 0.48, br. 0.38 M.

52 **Fragment van een kruisiging**, hoogst waarschijnlijk deel uitmakende van een groot altaarstuk. In twee afdeelingen verdeeld, bevinden zich boven Longinus en een landsknecht te paard, beneden twee heilige vrouwen en twee mannen in hoog relief. Antwerpsche school, einde der XVe eeuw, gemerkt met een ingebrand handje. Niet gepolychromeerd eikenhout. H. 0.84, br. 0.38 M.

Zie hierover «Jaerboek der Gilde van Sint Lucas binnen de stad Antwerpen 1434—1795» uitgegeven door J. B. van der Straelen. Antwerpen Peeters 1855 fos. 12 19 en «Bulletin de la société nationale des Antiquaires de France,» 1885 p. 278 en «Bulletin de la Commission royale d'art et d'archéologie» 1894.

Adam en Eva verdreven uit het paradijs. Vermoedelijk de versiering van een gewelfsleutel. In een medaillon met recht opstaand randje, in hoog relief, Adam en Eva, achter hen de aartsengel met opgeheven zwaard (het zwaard gebroken). Eikenhout met vele sporen van oude polychromie; gemerkt met een handje. Antwerpsche school, 2de helft XVe eeuw. Midd. 0.25 M. 53

Christus onder het kruis, groep van negen figuren; Christus stelt den doek aan Veronica ter hand. Eikenhout, latere polychromie. Zuid-Nederlandsch werk, einde XVe eeuw. H. 0.42 br. 0.55 M. 54

Christus als hovenier, verschijnende voor Maria Magdalena. Rechts de Christus met spade, voor hem geknield Maria Magdalena. Een achtergrond van heuvels waarop eenige gebouwen. Niet gepolychromeerd eikenhout. Antwerpsche school, laatst der XVe eeuw, Gemerkt met handje. H. 0.225 br. 0.115 M. 55

Bespotting van Christus. Christus gezeten op een bank met doornenkroon op het hoofd, twee krijgsknechten aan weerszijden naar hem toegekeerd. Als achtergrond een gebouw met twee poortopeningen. Niet gepolychromeerd eikenhout. Zuid-Nederlandsch werk; wegens de groote overeenkomst met No. 55 misschien Antwerpsche school. Laatste jaren der XVe eeuw. H. 0.205 br. 0.12 M. 56

Blaasbalg, peervormig. Het bovenblad, in hoog relief gesneden, vertoont de vlucht naar Egypte. Maria met het kind op een ezel gezeten; voor haar uit loopt Joseph het dier bij den teugel leidende, dragende over zijn rechter schouder een korf en een staf. De achtergrond vertoont een heuvelachtig landschap waarin een landsman koren met den sikkel afmaait. Boven op een heuvel een kasteel. Het achterblad is glad gehouden met een kleine ronde opening, voorzien van 57

laat-Gothisch traceerwerk. De blaaspijp is van koper, eenvoudig geprofileerd. Eikenhout, vroeger gepolyohromeerd, Zuid-Nederlandsch werk, einde XVe eeuw.
Zonder pijp H. 0.45, br. 0.20 M.

58 **Maria met het Kind.** De Maagd draagt loshangende haren waarop vroeger een kroon heeft gestaan. Zij draagt het Kind, gekleed, op den rechter arm, de linker hand is vooruitgestrekt. Zwart geverfd over oude polychromie, eikenhout. Noord-Nederlandsch werk. Eerste 4e gedeelte der XVe eeuw. H. 0.56 M.

59 Eikenhouten **beeld van Johannes den Evangelist**, onder het kruis; in een lang afhangend sluitend kleed met gordel, waaraan schrijfgereedschap; over de schouders een mantel waarvan de slippen over de armen zijn geslagen. Onder den rechter arm een boek. De handen ontbreken. De kop bezit nog de oude polychromie, waarvan op den kraag van het onderkleed nog sporen van licht groen en op den mantel sporen van blauw overig zijn. Vermoedelijk Noord-Nederlandsch werk. Eerste 4e gedeelte der XVe eeuw. H. 1.035 M.

60 Ontmoeting van **Joachim en Anna onder de gouden poort van Jeruzalem.** Joachim draagt een muts op het hoofd en een lang afhangend kleed. Anna heeft een doek over het hoofd, waaronder het haar met kleine krullen te voorschijn komt. Zij omhelzen elkaar. Niet gepolychromeerd eikenhout Noord-Nederlandsch werk. Eerste kwartaal XVe eeuw.
H. 0.46 M.

61 Eikenhouten **fries.** Gebeeldhouwd in laag relief de volgende voorstellingen: in het midden de stal van Betlehem. Maria met het Kind zittende op een bed, aan het voeteneinde Joseph, rechts van deze voorstelling, voor de deur van den stal, de drie Koningen, de voorste geknield. Links van den stal, tusschen twee kolonetten, Maria en Martha, verder naar links,

de Blijde Boodschap. De drie Koningen dragen de lange slepende, uitgeschulpte mouwen van het Bourgondische hof. Niet gepolychromeerd eikenhout. Vermoedelijk Noord-Nederlandsch werk, eerste helft XVe eeuw.
H. 0.28, br. 1.75 M.

De ontmoeting van Maria en Elisabeth. Links Elisabeth 62
voor haar woning, treedt Maria te gemoet. Rotsachtig landschap op den achtergrond. Eikenhout. Vroeger gepolychromeerd. Noord-Nederlandsch werk, midden XVe eeuw.
H. 0.521, br. 0.678 M.

Laatste avondmaal. Rond een langwerpige tafel, Jezus met 63
de Jongeren. Johannes, rechts naast Christus, het hoofd op de tafel geleund. Jezus strekt zijn rechter hand uit naar Judas, die aan den anderen kant van de tafel, met zijn rug naar den toeschouwer, op een sierlijk geprofileerd krukje zit; met hem zijn nog vier discipelen aan deze zijde der tafel gezeten, twee op driepootige stoeltjes met rechte leuningen. Niet gepolychromeerd eikenhout. Vermoedelijk Utrechtsche school, midden XVe eeuw. H. 0.39, br. 0.40 M.
Restauratiën: rechter hand van Jezus, gezicht van Judas, hoofd van een der discipelen.

Zingende engelen. Twee engelen, met uitstaand krullend haar, 64
ten halven lijve uit een wolk, houden samen een muziekboek vast. De vleugels zijn aan het boveneinde naar elkaar gebogen. Gepolychromeerd eikenhout. Noord-Nederlandsch werk, midden XVe eeuw. H. 0.27, br. 0.19 M.

Beeld van Jacoba van Beijeren. Zij draagt het haar in een sier- 65
lijken doek hoog opgemaakt en aan weerszijden van het hoofd uitstaand als twee horens, een sluitend keurslijf en ruime rok, om den hals de orde van den H. Antonius, met de linker hand

haar rok ophoudende, in de rechter een bloemruiker. Eikenhout overdekt met een laag bronsverf. Vermoedelijk Noord-Nederlandsch werk, 2de helft XVe eeuw. H. 1.03 M. Gerestaureerd in 1656 door Arthur Quellinus.

Eigendom der Gemeente Amsterdam, afkomstig van de vierschaar van het voormalig stadhuis te Amsterdam, verbrand in 1652. Zie over dit en de drie volgende nummers: Gazette des Beaux arts 1896. Les bronzes de Jacques de Gérines au Musée National d'Amsterdam, door J. Six.

66 **Beeld van Karel den Stoute.** Geharnast, op het hoofd een muts gelijkende op een tulband van voren versierd met een kleinood. Om den hals het gulden vlies aan een keten. Een wapenschild, hetwelk hij in de linker hand houdt, draagt het Bourgondische wapen. Vermoedelijk Noord-Nederlandsch werk, 2de helft XVe eeuw. Gerestaureerd in 1656, door Arthur Quellinus. Afkomst als vorig nummer. Eigendom van de Gemeente Amsterdam. H. 1.02 M.

67 **Beeld van een geharnast ridder.** (Willem VI, Graaf van Holland?). Hij draagt een compleet harnas, in plaats van een helm echter een hooge muts; om den hals de ordeteekenen van den H. Antonius. Een wapenschild, hetwelk hij in de linker hand houdt, draagt het wapen van de Graven van Henegouwen. Eikenhout, met een laag bronsverf overdekt. Vermoedelijk Noord-Nederlandsch werk, 2e helft XVe eeuw. Gerestaureerd in 1656 door Arthur Quellinus. Afkomst als vorig nummer. Eigendom der Gemeente Amsterdam. H. 1.09 M.

68 **Beeld van een onbekende vorstin.** Met breed rond hoofddeksel waarvan lamfers afhangen, in sluitend keurslijf en ruim geplooide rok, den linker arm houdt zij aan haar ceintuur, op den rechter draagt zij een hondje, links aan haar voeten ligt een tweede hondje. Vermoedelijk Noord-Nederlandsch werk, 2de helft XVde eeuw. Gerestaureerd in 1656 door Arthur Quellinus. Afkomst als vorig nummer. Eigendom der Gemeente Amsterdam. H. 1.04 M.

De H. Begga, houdende een boek in de linker- en een drie 69
dubbele tiara in de rechter hand. Gepolychromeerd eikenhout
(latere polychromie). De mantel is bruin, met witten doek
over het hoofd en zwarte kap. Noord-Nederlandsch werk, 2e
helft XVe eeuw. H. 0.68 M.

De H. Christoffel, met het Christus-Kind op zijn schouders, 70
wadende door den stroom. Hij steunt met beide handen op
een boomstam. Een slip van zijn ruimen mantel is over den
rechter arm geslagen. Niet gepolychromeerd eikenhout.
Noord-Nederlandsch werk, 2de helft XVe eeuw. H. 0.51 M.

Maria met het Kind. Maria met loshangend haar. Inkepingen 71
op het hoofd duiden aan, dat vroeger een kroon op het hoofd
geplaatst was. Het Kind, geheel naakt met appel in de hand,
wordt op den rechter arm gedragen, terwijl de linker hand der
Maagd de voeten ondersteunt. Niet gepolychromeerd eikenhout. Noord-Nederlandsch werk, 2de helft XVe eeuw.
H. 0.39 M.

Een manlijke heilige, in ruim geplooid gewaad, dragende in 72
de linker hand een boek in een zak, de rechter hand tegen de
borst houdende. Eikenhout, later gepolychromeerd. Noord-Nederlandsch werk, 2de helft XVe eeuw. H. 0.65 M.

Vrouwenfiguur met schild aan haar voeten, in ruim gewaad 73
met zware plooien. Zij draagt het haar los over de schouders.
Niet gepolychromeerd eikenhout. Noord-Nederlandsch werk,
2de helft XVe eeuw. Handen ontbreken. H. 0.82 M.

Maria met het Kind, in staande houding. Maria draagt het 74
Kind rechts. Het Kind houdt een duif. De kop van de duif, het
been en de voeten van het Kind zijn sterk afgesleten. Gepolychromeerd eikenhout. Noord-Nederlandsch werk. XVe eeuw.
H. 0.41 M.

75 **Elf schilddragers** op getordeerde kolonetten, de laatste afgegoten naar een enkel overgebleven origineel, zijnde: een mansfiguur, een aap en negen monsterachtige dieren, sommigen op een leeuw, anderen op een hond gelijkende. Een twaalfde figuur, tot dezelfde serie behoorende houdt een vijzel met stamper. Eikenhout met vele sporen van polychromie. Noord-Nederlandsch werk, XVe eeuw. Afkomstig uit het door Karel den Stoute gestichte Hof van Holland, te 's-Gravenhage. H. gemiddeld 0.55 M.

Zie hierover »Het Binnenhof te 's Gravenhage« bewerkt door Arnold Ising, Hoofdstuk: »Het Hof van Holland« blz. 12. Zie ook de afbeelding op een prent in de Atlas van Muller, 1550.

76 **St. Franciscus**, als Franciscaner monnik, de stigmaten vertoonende. Gepolychromeerd eikenhout. Noord-Nederlandsch werk. XVe eeuw. H. 0.75 M.

77 **St. Lucas**, voor zijn schildersezel gezeten, teekenende met de rechter hand; de linker ontbreekt; vroeger gepolychromeerd eikenhout. Nederlandsch werk, XVe eeuw. H. 0.50, br. 0.36 M.

78 **Graflegging.** Christus op een laken ondersteund door Joseph van Arimathea en Nicodemus. Maria Magdalena, geknield op den voorgrond, grijpt met de rechter hand naar een zalfdoos, Maria buigt zich over haar zoon. Achter haar staan Johannes en drie vrouwen, benevens nog een manspersoon. Gepolychromeerd eikenhout, zeer overschilderd. Vermoedelijk Utrechtsche school, einde der XVe eeuw. H. 0.42, br. 0.51 M.

79 **St. Dominicus.** In kostuum der Dominicaner monniken; het lichaam eenigszins naar achter gebogen, de handen, welke ontbreken, voor zich uitgestrekt. Eikenhout met talrijke sporen van oude polychromie. Noord-Nederlandsch werk, einde XVe eeuw. H. 0.94 M.

Dorothea, met bloemenkrans op de loshangende haren. In de rechter hand een boek, in de linker een korfje. Op voetstuk, uit één stuk gesneden. Gepolychromeerd eikenhout, gezicht overschilderd. Noord-Nederlandsch werk, einde XVe eeuw. H. met voetstuk 0.375, zonder 0.31 M. 80

Maria met het Kind. Maria heeft lang golvend haar en draagt het Kind, gekleed op den linker arm, met de rechter hand ondersteunt zij de voeten van het Kind dat met een druiventros speelt. Niet gepolychromeerd eikenhout. Noord-Nederlandsch werk, einde XVe eeuw. H. 0.55 M. 81

Fragment van een kruisiging. Het tafereel vertoont een der moordenaars gebonden weggevoerd door vier knechten te voet en twee overlieden te paard, achter hem; op den voorgrond links een persoon in tabbaard met tulband op het hoofd. Links op den achtergrond twee torens. Rechts op tweede plan, een heuvel waarop, in veel kleinere proportiën dan de vorige figuren, drie manspersonen. Niet gepolychromeerd eikenhout. Noord-Nederlandsch werk, einde XVe eeuw H. 0.95, br. 0.52 M. 82

Eigendom van het Kon. Oudheidkundig Genootschap.

Gekruisigde Christus-figuur. Armen ontbreken, voeten beschadigd. Eenige weinige sporen van polychromie. Eikenhout. Noord-Nederlandsch werk, einde XVe eeuw. H. 0.36 M. 83

Christus onder het kruis. Christus het kruis dragende, geholpen door Simon van Cyrene, met twee krijgsknechten. Vroeger gepolychromeerd eikenhout, Utrechtsche school, laatst der XVe eeuw. H. 0.35, br. 0.37 M. 84

Een groep in het Aartsbisschoppelijk Museum te Utrecht, uit Utrecht afkomstig, voorstellende de afneming van het kruis, biedt veel overeenkomst in stijl en manier van behandeling met het bovengenoemde.

85 **Bisschop-figuur**, vermoedelijk een portret, gezeten in een gestoelte, versierd met gothisch traceerwerk, in zegenende houding. In vol ornaat met koorkap en mijter. In de linkerhand een sudarium, de handen zijn geschoeid. Noord-Nederlandsch werk, omstreeks 1500. Gepolychromeerd eikenhout. De polychromie, vooral op het gezicht, zeer gesleten.
H. 0.98 M.

86 **Bisschop-figuur**, vermoedelijk een portret, gezeten op een bank. De handen, welke geschoeid zijn, hielden vermoedelijk een bisschopsstaf en nog een voorwerp. De figuur is in vol ornaat met koorkap, de mijter ontbreekt. Gepolychromeerd eikenhout. Noord-Nederlandsch werk, omstreeks 1500.
H. 0.93 M.

87 **Maria met het Kind** gezeten op een ezel. (Fragment van een vlucht naar Egypte). Noord-Nederlandsch werk, begin XVIe eeuw. Afkomstig uit het Raadhuis te Wijk bij Duurstede. Eikenhout, met overblijfselen van oude polycohromie.
H. 1.06, br. 0.90 M.

88 **Bisschopsbeeld** in staande houding. Noord-Nederlandsch werk, begin XVIe eeuw. Eikenhout, vroeger gepolychromeerd.
H. 1.16.

89 **Moeder Anna** met boek gezeten op een bank naast Maria die het Kind, geheel naakt, zoogt. Gepolychromeerd en verguld eikenhout, zeer overschilderd. Noord-Nederlandsch werk. Einde XVe of begin XVIe eeuw. H. 0.33, br. 0.23 M.

90 **Drie der negen helden** (preux); hoog relief, in een nis, begrensd door kolonetten en in den boog versierd met lofwerk. De beelden staan naast elkaar, twee dragen een harnas. Eikenhout, niet gepolychromeerd. Afkomstig uit Zierikzee. Einde XVe of begin XVIe eeuw. H. 0.29, br. 0.305 M.
Geschenk van N. N.

Drie der negen helden (preux); hoog relief, in een nis, begrensd door kolonetten en in den boog versierd met lofwerk. De beelden staan naast elkaar en dragen een rijk kostuum uit den tijd. Eikenhout, niet gepolychromeerd. Afkomstig uit Zierikzee. Einde XVe of begin XVIe eeuw. Pendant van vorig nummer. 91
Geschenk van N. N.

Elisabeth met Maria en Kind. Maria staande met hangend haar waarop een diadeem, houdt het Christuskind op beide handen, terwijl Elisabeth den Christus een korf voorhoudt, waarnaar Hij met de rechter hand grijpt; in de linker hand houdt Hij een rozenkrans. Op gerestaureerd voetstuk. Ongepolychromeerd eikenhout. Vermoedelijk Utrechtsche school. Einde XVe of begin XVIe eeuw. 92
H. met voetstuk 0.44, zonder 0.32 M.

Het laatste avondmaal. Aan een ronde tafel Jezus met de discipelen, rechts van hem Johannes over de tafel gebogen. Op een bank, links op den voorgrond, met zijn rug half naar den toeschouwer gericht, Judas, met geldzak naast hem, ontvangt het brood van zijn Heer. Gepolychromeerd en verguld beukenhout. Duitsch werk (Frankische school) navolging van Tylmann Riemenschneider (1460—1531). Begin XVIe eeuw. 93
H. 0.50 br. 0.45 M.

Christus bij Maria en Martha. Jezus gezeten aan een tafel met vier mans-personen. Links voor hem staat Martha, met een doek over het hoofd, rechts voor hem Maria, met loshangend haar, op den grond gezeten, naar hem opziende. Op de tafel eenig vaatwerk en gebraad. Gepolychromeerd en verguld beukenhout. Duitsch werk (Frankische school) navolging van Tylmann Riemenschneider (1460—1531). Begin XVIe eeuw. H. 0.53, br. 0.45 M. 94

95 **Christus en de Emmaüs-gangers.** Gezeten tusschen twee Emaüs-gangers aan een kleine ronde tafel, Jezus een brood brekende. Rechts van deze groep een man en een vrouw staande. Eenig vaatwerk op de met een wit laken gedekte tafel. Gepolychromeerd en verguld beukenhout. Duitsch werk (Frankische school) navolging van Tylmann Riemenschneider (1460—1531). Begin XVIe eeuw. H. 0.53, br. 0.45.

96 **De H. Ursula met haar tochtgenooten.** Ursula draagt het haar, hetwelk naar boven in twee horens is opgemaakt in een doek, waarover banden rijk met steenen bezet. Een laag uitgesneden strak spannend keurslijf, waarboven het hemd in fijne plooitjes zichtbaar is, reikt tot beneden het middel. Een mantel, met hoog staande kraag, is naar achter geslagen. Zij strekt de armen beschermend over haar tochtgenooten uit; houdende in de rechter hand een slip van haar lange overmouw bij wijze van draperie over een groep harer tochtgenooten. Van deze, die in veel kleinere proportiën zijn gehouden, zien sommigen naar haar op. Gepolychromeerd eikenhout. Rijnsche school. Begin XVe eeuw. H. 0.98 M.
Eigendom van het Kon. Oudheidkundig Genootschap.

97 De **H. Catharina,** vertredende den Keizer Maxentius, houdende een boek in de linker hand, de rechter hand ontbreekt, zij draagt een strak keurslijf waaronder een ruim geplooide rok, hierover een mantel. Gepolychromeerd en verguld eiken hout. Brabantsche school, begin XVIe eeuw. H. 0.29 M.

98 **Maria met kind.** Maria draagt een laag uitgesneden keurslijf en lang haar. Het kind is gekleed. Gepolychromeerd eikenhout. Brabantsche school, begin XVIe eeuw. Het hoofd en de handen van het kind ontbreken. H. 0.30 M.

99 **Fragment** van een kruisigingsgroep. Een krijgsknecht met ruimen mantel en grooten ronden hoed op het hoofd; naast

hem een figuur met staf in de linker hand. Niet gepolychromeerd eikenhout. Antwerpsche school, begin XVIe eeuw. H. 0.44 M.

Maria aan den voet van het kruis, ondersteund door 100
Johannes en ééne der H. Vrouwen, met sierlijken hoofdtooi. Niet gepolychromeerd eikenhout. Zuid-Nederlandsch werk, begin XVIe eeuw. H. 0.41, br. 0.36 M.

Hoog-relief; voorstellende een groep van drie getabbaarde 101
manspersonen en twee krijgsknechten, in het kostuum uit het begin der XVIe eeuw. Zij bewegen zich voor een gebouw waarvan het bovenste gedeelte een galerij vertoont van drie rondbogen, waaruit wederom manspersonen geleund zijn. Gepolychromeerd en verguld eikenhout. Zuid-Nederlandsch werk, begin XVIe eeuw. H. 0.54, br. 0.36 M.

De **H. Gudula**, met lantaren in de hand, muts met vooruit- 102
springenden luifel op het hoofd. Eikenhout, vroeger gepolychromeerd. Zuid-Nederlandsch werk, begin XVIe eeuw. H. 0.36 M.

De **verspieders voor Jericho** (Josua II). Twee manlijke figu- 103
ren, in hoog relief, wadende door een gracht voor de versterkte stadsmuur. Boven op de muur een woonhuis. Gepolychromeerd eikenhout. Zuid-Nederlandsch werk, begin XVIe eeuw. H. 0.60, br. 0.30 M.

St. Joris met den draak. St. Joris geheel geharnast met 104
mantel, vertreedt den draak, die hem in het pantser van het been bijt. Het harnas is zwart met gouden ornamenten. Gepolychromeerd en verguld eikenhout. Vermoedelijk Zuid-Nederlandsch werk, begin XVIe eeuw. H. 0.37 M.

Christus leerarende in den tempel. Christus zittende op een 105
verheven gestoelte, te midden van een groep van zeven per-

sonen, polychromeerd eikenhout. Zuid-Nederlandsch werk, eerste jaren der XVIe eeuw. H. 0.21, br. 0.17 M.

106 **St. Rochus,** wijzende met de rechter hand op zijn pestbuil. Hij draagt een muts op het hoofd, waaronder het krullende haar te voorschijn komt. Uit den borst van zijn kort overkleed, om het middel door een riem toegesnoerd, steekt een boek. Een mantel hangt naar achter. Eikenhout, vroeger gepolychromeerd. Noord-Nederlandsch werk, begin XVIe eeuw. H. 1.14 M.

107 **Ecco Homo.** Christus in zittende houding, het bovenlijf naakt, gedekt door ruimen mantel, de handen gebonden, de doornenkroon op het hoofd. Gepolychromeerd eikenhout. Noord-Nederlandsch werk, begin XVIe eeuw. H. 0.41 M.

108 **Maria met Kind.** Maria, het haar loshangend over de schouders, in ruim geplooid kleed, met sluitend keurslijf, draagt het Kind, geheel naakt, op den linker arm en ondersteunt de beenen met de linker hand. Zij vertreedt een draak. Niet gepolychromeerd eikenhout. Vermoedelijk Utrechtsche school, begin XVIe eeuw. H. 0.48 M.
Een eikenhouten Mariabeeldje in het Aartsbisschoppelijk Museum te Utrecht, afkomstig uit Amersfoort, vertoont groote overeenkomst in stijl met dit werk. Zie omtrent de voorstelling van Maria den draak vertredende het hoofdstuk betreffende de voorstellingen der Onbevlekte Ontvangenis in L. Cloquet's »Eléments de l'Iconographie Chrétienne« Desclée de Brouwer & Cie., Lille 1861.

109 **Maria met Kind** in zittende houding. Het kind naakt. Ongepolychromeerd eikenhout. Noord-Nederlandsch werk. H. 0.24 M.

110 **Christus in den hof van Gethsemane.** Christus, biddende, geknield, vóór hem drie jongeren slapende; in het verschiet Judas met geldbuidel in de hand en vier krijgsknechten. Niet gepolychromeerd eikenhout. Noord-Nederlandsch werk, begin XVIe eeuw. H. 0.385, br. 0.38 M.

De H. Begga, met een drie-dubbele tiara aan haar voeten. Gepolychromeerd eikenhout, latere polychromie. In zelfde kostuum als No. 69. Over den hoofddoek loopen kruislings banden, voorzien van roode schijfjes op de kruispunten. Noord-Nederlandsch werk, XVIe eeuw. De handen en het bovenste gedeelte der tiara ontbreken. H. 1.03 M. 111

St. Joris, in staande houding met los krullend haar, vroeger waarschijnlijk gedekt door een helm of kaske, thans door een mutsje (modern). Over zijn compleet harnas, met gekaneleerd borststuk en geschubde buik- en zijstukken, draagt hij een mantel naar achter geslagen. In de rechter hand hield hij een lans, in de linker houdt hij aan een bandelier, zijn schild georneerd met een kruis in relief. Eikenhout. Vroeger gepolychromeerd. Noord-Nederlandsch werk, begin XVIe eeuw H. 1.075 M. 112

Moeder Anna met Maria en kind, in staande houding. Anna draagt Maria op den rechter arm en houdt een boek in de linker hand voor zich uit. Het Kind, nagenoeg naakt, houdt een druiventros in de hand. Eertijds gepolychromeerd eikenhout. Noord-Nederlandsch werk, begin XVIe eeuw. H. 0.67 M. 113

Fries in hoog relief; met de figuren van de H. Catharina, van den H. Casper en van den H. Antonius. Aan de beide uiteinden twee getordeerde kolommen, waarop kwart rondbogen steunen, welke de hoeken van boven afronden. De afgesneden hoeken zijn met lofwerk opgevuld. Aan deze bogen hangen wapenschilden aan bandelieren. Vroeger gepolychromeerd eikenhout. Noord-Nederlandsch werk, eerste jaren der XVIe eeuw. H. 0.31, br. 1.075 M. 114

Snijwerk in laag relief, afkomstig van het orgel uit de kerk te Naarden. 115

a Een middenstuk waarin vier paneelen en een klein vrouwenfiguurtje ten halven lijve, de handen gevouwen. De paneelen vertoonen schildhouders, zijnde: een wildeman, een leeuw, een adelaar en een griffioen. De paneelen H. 0.88 M. Het vrouwenfiguurtje 0.24 M.

b (op drie schotten tentoongesteld). Tien à jour gewerkte paneelen, vertoonende ridderfiguren als schildhouders, waarvan sommigen geharnast, houdende schilden aan bandelieren. Vroeger gepolychromeerd eikenhout. Noord-Nederlandsch werk, eerste jaren der XVIe eeuw. Elk der paneelen H. 0.84 br. 0.26 M.

Eigendom van het Kon. Oudheidkundig Genootschap.

116 **St. Aegidius** met hinde rechts naast hem, hij draagt een boek in de linker hand. Gepolychromeerd eikenhout (latere polychromie). Noord-Nederlandsch werk, begin XVIe eeuw. H. 0.61 M.

117 **Moeder Anna met Maria**, in zittende houding. Anna houdt een boek op de knieën en heeft in de linkerhand een druiventros. Maria op een vouwstoel naast haar gezeten, legt haar linker hand op het boek. De rechter hand van Anna, alsook de rechter hand van Maria ontbreken. Gepolychromeerd eikenhout, gedeeltelijk in later tijd overschilderd. Noord-Nederl. werk, begin XVIe eeuw. H. 0.83 M.

118 **St. Joris**, te paard den draak verslaande. St. Joris geheel geharnast, helm met open visier, over het harnas een wapenrok welke in stijve rechte plooien van af het middel tot boven de knie neerhangt. Het paard, de kop geharnast, is geheel gedrapeerd, het stijgert en heeft den draak onder zich die door de lans in de schoft getroffen wordt en den kop dreigend naar boven heft. De rechter bovenarm en hand, welke de lans moet vasthouden, ontbreken. Eikenhout, vroeger gepolychromeerd. Noord-Nederlandsch werk, begin XVIe eeuw. H. 0.57 M.

Maria met het Kind. Zij draagt het haar lang golvend over rug en schouders. Het Kind, gekleed, wordt op den linker arm gedragen. In de rechter hand houdt Maria een druiventros. Gepolychromeerd eikenhout, polychromie gedeeltelijk vernieuwd. Noord-Nederlandsch werk, 1e helft XVIe eeuw. Het hoofd en de linkerhand van het Christuskind ontbreken. H. 1.12 M. 119

De Doop in den Jordaan, hoog relief op vierkant eikenhouten paneel. Christus wadende in de rivier ontvangt den doop van Johannes; boven hem zweeft een duif, achter hem links staat een engel met laken in de handen. Johannes draagt een klassiek kostuum met mantel, evenals de engel, de draperieën zijn met kleine gebroken plooien behandeld. De voorstelling is in een medaillon gevat; de vierhoeken van het paneel zijn opgevuld door grotesken. Gepolychromeerd en verguld. Noord-Nederlandsch werk, begin XVIe eeuw. Afkomstig uit de Groote Kerk te Gouda. 0.64 M. in het vierkant. 120

De aanbidding der Koningen, hoog relief op vierkant paneel. Zelfde formaat en door dezelfde hand gesneden als No. 120. Links Maria met Kind, in zittende houding. Voor haar de drie koningen. Alles in een landschap met boomen. Tusschen de Maagd en de Koningen is een vrouwenfiguur gezeten waarvan hoofd en armen geschonden zijn, evenals het gezicht van het Kind. Gepolychromeerd eikenhout. Afkomst als vorig nummer. 121

Hoog **relief** op vierkant eikenhouten paneel, voorstellende het inwendige van een kerk. Een priester daalt van het altaar en wendt zich naar rechts; een manspersoon, in klassiek kostuum met zijn muts in de rechterhand treedt hem tegemoet. Drie personen, waaronder één vrouw, zijn in biddende houding op den achtergrond gezeten, in sierlijk gebeeldhouwde banken van vroeg renaissance-stijl. Noord-Nederlandsch werk, begin 122

XVIe eeuw. Afkomst als vorig nummer. Gepolychromeerd en verguld.

123 **De Joden het manna inzamelende.** Op den voorgrond vele figuren, links tempelgebouwen, boomen en heuvels op den achtergrond. Bas-relief in eikenhout, verguld. Noord-Nederlandsch werk, Omstreeks 1550. H. 0.305, br. 0.88 M.
Geschenk van de kerkfabriek van de St. Janskerk te 's-Hertogenbosch.
Zie Bulletin Nederl. Oudheidkundigen Bond. I. blz. 150.

124 **Houten beeld van Keizer Hendrik IV.** In harnas, met mantel en keizerskroon op het hoofd, dragende in de linker hand den wereldbol waarop een kruis. Afkomstig van de St. Mariakerk te Utrecht. Werk van Rijk Hendriksz van 1563. H. 1.58 M.
G. Galland. «Geschichte der Holländischen Baukunst und Bildnerei.» Frankfurt a. M. 1890.

BEELDHOUWWERKEN XV, XVIE EEUW

STEEN

125 Zandsteenen **Maria beeld.** Het kleed valt in zware ruime plooien. Noord-Nederlandsch werk, midden XVIe eeuw. H. 0.43 M.

126 **Piétas.** Marmer. Vlaamsch werk, midden XVe eeuw. H. 0.565 br. 0.365 M.
Geschenk van den Heer A. Pit.

127 Zandsteenen **bas-relief,** Christus aan het kruis, met Maria, Johannes, Maria Magdalena en St. Franciscus. Vlaamsch werk, midden XVe eeuw. H. 1.05, br. 0.525 M.
Geschenk van den Heer A. Pit

Grafzerk, van zwarte leisteen, waarop in zeer laag en vlak relief de beeltenissen van Willem van Schagen en diens vrouw Aleyt Hodenpyl. Een randschrift luidt: „Hier leit begraven Aelbrecht-zoen, die eerste her van Schage was en starf int jaer ons heren MCCCCLXXIII. L. 2.45, br. 1.31 M. 128
Afkomstig uit de kerk van Schagen.

Johannes de Dooper predikende in de woestijn. Voor een zwaren boomstam, in het midden der compositie, Johannes, de armen uitgestrekt, houdende in de linker hand een kruishout, rechts en links van hem zittende figuren. Medaillon, basrelief in wit marmer. Hier en daar sporen van polychromie. Noord-Nederlandsch werk. Omstreeks 1550. Midd. 0.36 M. 129
(Zie Bulletin van den Nederl. Oudheidkunst. Bond I, blz. 150).

Christus aan het kruis, tusschen de twee boosdoeners. Op den voorgrond Maria en Johannes in zwijm vallende, krijgsknechten dobbelende om den rok, Longinus te paard bij het kruis. Bas-relief in lei-steen. Noord- of Zuid-Nederlandsch werk omstreeks 1550. H. 1.53^5, br. 0.39 M. 130

Relief in wit marmer in ebbenhouten lijst, voorstellende de Onthoofding van Johannes den Dooper in een omgeving van klassieke architectuur. Vermoedelijk Vlaamsch werk midden XVIe eeuw. H. 0.312, br. 0.227 M. 131
Legaat van den heer A. A. des Tombe.

Grafmonument in renaissance architectuur. Binnen een door pilasters gedragen boog de voorstelling der Drie Eenheid met twee gedrapeerde engelen ter weerszijden op een podium. Hiervoor, beneden, geknield, rechts twee vrouwen-, links twee mannenfiguren. In een cartouche hieronder (thans afgebroken) het volgend opschrift: Anno MVLXVI den II dach Mey sterf Gerberich vā Omeren hoer dochter. Anno dm̄. 1569 op St. Margarete dach sterf heer Gysbert Ros, Bidt G. v. d. Zielle, 132

Zandsteen, met resten van polychromie, zeer geschonden. H. 1.44, br. 1.04 M.
Afkomstig uit Wageningen.

133 **De Razernij.** Meer dan levensgroot beeld van een krankzinnige, naakte vrouw, zich het hoofdhaar uittrekkend. Aan de vier zijden van het voetstuk zijn, in hoog relief, koppen van krankzinnigen aangebracht. Zandsteen. Einde XVIe eeuw (niet later dan 1591). H. met voetstuk 2.95, zonder voetstuk 1.62 M.
Eigendom van de Gemeente Amsterdam, afkomstig uit het voormalige Dolhuis. Zie Commelin: „Beschrijving van Amsterdam".

BEELDHOUWWERKEN XV, XVIE EEUW

IVOOR

134 **Vredekusdrager.** Onder een dubbel gezwenkten boog, de geboorte van Christus. Het Kind wordt door twee engelen gedragen. Op het dak van den stal ziet men twee engelen, de een met een banderol in de handen, de ander een wierookvat zwaaiende. Links is Joseph gezeten op een stoel, links boven is een herder geknield. Om deze voorstelling loopt een slinger van gekarteld lint. Een onderschrift: „Gloria in Excelsi Deo" Fransch werk XVe eeuw. H. 0121, br. 0.096 M.

135 **Medaillon** in ivoor. De Aanbidding der Koningen. Voor den stal, waarin zich Joseph bevindt, zit rechts de Maagd met het Kind; een der Koningen in lang slepend bovenkleed, waaruit een nauwsluitende mouw te voorschijn komt, is voor haar geknield en biedt een geschenk aan. Het Kind heeft het aangezicht naar den toeschouwer gewend. Achter deze groep staat een andere wijze, een groote slappe muts op het hoofd, in een ruimen tabbaard met wijde mouwen, en links van hem

de derde in nauwsluitend tricot, waarover een kort buis, van voren opengesneden, om het middel met een gordel ingesnoerd: hij brengt de linker hand aan zijn muts. Het medaillon is in een zilveren randje besloten, uit later tijd. Fransch werk midden XVe eeuw. Midd. 0.04 M.

Ivoren à jour gewerkt bas-relief, voorstellende de Maagd Maria met den dooden Christus op haar schoot. XVIe eeuw. H. 0.035, br. 0.027 M. 136

Ivoren à jour gewerkt bas-relief, voorstellende: Christus in den Hof van Gethsemane met de slapende jongeren. XVIe eeuw. H. 0.018, br. 0.04. 137

Ivoren à jour gewerkt ovaal bas-relief, gepolychromeerd, voorstellende de afneming van het kruis. Groep van verscheidene kleine figuren, 1e helft XVIe eeuw. Noord-Italiaansch werk. H. 0.07, br. 0.05 M. 138

Ivoren à jour gewerkt bas-relief, gepolychromeerd, voorstellende de afneming van het kruis. Groep van verscheidene kleine figuren, 1e helft XVIe eeuw. Noord-Italiaansch werk. H. 0.06, br. 0,045 M. 139

Ivoren vrouwenfiguur, met diadeem in de naar achter met een vlecht opgebonden haren, in loshangend gewaad onder de borsten en buik door snoeren opgehouden; linker borst bloot; de armen ontbreken. Fransch of Vlaamsch werk, uit het midden der XVIe eeuw. H. 0.285 M. 140

Ivoren beker, ongemonteerd, naar een model uit de XVIe eeuw. Geteekend: „Bernard Straus, aurifaber Marcdorffensis Ausonianus fecit" Bachanten met dronken Silenus. Duitsch werk. H. 0.165, midd. 0.09 M. 141

142 **Ivoren pot,** met zilver gemonteerd. De triomf van Silenus. Het ivoorwerk is vermoedelijk Duitsch, einde der XVIe of begin XVIIe eeuw. Het zilverwerk is uit lateren tijd. Gemerkt met den Haagschen ooievaar, den klimmenden leeuw, de letters P. K. en de jaarletter Z. H. 0.16, midd. 0.13 M.

BEELDHOUWWERKEN XV, XVIE EEUW

BRONS

143 **Tien beeldjes** van geel koper, voorstellende vorstelijke personen, verwant aan het Bourgondische huis, vervaardigd door Jacques de Gérines, omstreeks 1430. H. gemidd. 0.55 M. Eigendom van de Gemeente Amsterdam.

1⁰ De figuur van Karel den Groote als stamvader van het geslacht of van Lodewijk de Beyer met keizerskroon op het hoofd, houdende in de linker hand een wereldbol met kruis; de rechter onderarm ontbreekt.

2⁰ **Philips de Goede,** Hertog van Bourgondië, in hertogelijken mantel met kraag van hermelijn, een hoed waarom een kroon op het hoofd; de beide handen ontbreken.

3⁰ **Philips, graaf van Nevers,** zoon van Philips den Goede en van Margaretha van Vlaanderen, in langen mantel, van zijn hoed hing een lange lamfer af waarvan hij nog het ondereinde in de rechter hand houdt. De linker hand ontbreekt.

4⁰ **Jan, hertog van Kleef,** zoon van Adolf IV van Kleef en van Maria van Bourgondië; in zijn linker hand, welke ontbreekt, hield hij een commandostaf of scepter.

5⁰ **Willem VI** (?), met hoed op het hoofd, commandostaf in de handen, een dolk aan den gordel, de orde van St. Antonius om den hals.

Anna, Hertogin van Bedfort, dochter van Jan zonder vrees, Hertog van Bourgondië; een hand en een stuk van het kapsel ontbreken. 6⁰

Jacoba van Beyeren, dochter van Willem van Beyeren, Graaf van Holland en van Margaretha van Bourgondië. 7⁰

Maria, Hertogin van Kleef, dochter van Jan zonder vrees, Hertog van Bourgondië. 8⁰

Maria, Hertogin van Savoye, dochter van Philips van Bourgondië en van Margaretha van Vlaanderen. 9⁰

Margaretha van Savoye, Koningin van Napels en Sicilië, dochter van den Hertog van Savoye en van Maria van Bourgondië. 10⁰

Zie over deze beeldjes: Montfaucom; Monuments de la Monarchie Française, deel III.
Millin; Antiquités Nationales, dl V.
J. Six; Les Bronzes de Jacques de Gérines au Musee National d'Amsterdam. Gazette des Beaux Arts, 1896
en Annales de la société d'Archéologie de Bruxelles. T. XIII 1899, p. 315.

Verguld bronzen beeld van een Alvader, in zittende houding. Op de linker knie houdende den wereldbol, de rechter hand in zegenende houding opgeheven. Vermoedelijk Noord-Nederlandsch werk, XVe eeuw. H. 0.14 M. 144

Bronzen hond, in zittende houding. Vermoedelijk fragment van eenig voetstuk. Bruine patina. XVe eeuw. H. 0.08 M. 145

Bronzen duif. Op den rug zijn twee wigvormige klampjes ter bevestiging van de vleugels. Groenachtig bruine patina. XVe eeuw. H. 0.125 M. 146

Bronzen beeldje van den H. Jacobus Minor, met staf en boek, de jacobsschelp op de muts. Bruine patina. Vermoedelijk Fransch werk, XVe eeuw. H. 0.115 M. 147
Geschenk van N.N.

148 **Geel koperen beeldje** van den H. Nicolaas. Met kromstaf in de rechter hand en boek, waarop eenige appelen liggen in de linker hand. De heilige is gemijterd. XVe eeuw. H. 0.28 M.

149 **Bronzen plaquette.** De H. Maagd met het Kind Jezus; kniestuk. De Maagd, in profiel naar rechts, is gehuld in een onderkleed met nauw sluitende mouwen, waarover een naar achter geslagen mantel. Het achterhoofd, waarop een heiligen-krans, is gesluiërd, terwijl op het voorhoofd een diadeem de haren tooit. Het Kind is geheel naakt. Sommige exemplaren dezer plakette vertoonen rechts en links nog twee vlammende kandelabres met driekantige basis, waaruit de baluster ontspringt met een genius in top; de beide kandelábres staan op een kleine draperie waarvan het middelste gedeelte op het afgesneden exemplaar nog aanwezig is. Licht bruine patina, Paduaansch werk uit de school van Donatello, 2e helft XVe eeuw. H. 0.095, br. 0.058, vierkant.
(E. Molinier. Les Plaquettes : deel II, blz. 27 No. 367). Zie ook : Beschreibung der Bildwerke der Christlichen epoche. W. Bode und H. von Tschudi, Berlin Spemann 1888, No. 703.

150 Kleine rechthoekige **plaquette**, voorstellende : de Gerechtigheid van Trajanus. Een groep ruiters en voetknechten, vóór een vrouw, die het lijkje van een jongen op haar schoot houdt. Noord-Italiaansch werk, XVe eeuw. H. 0.035, br. 0.055 M.
(Molinier Les Plaquettes. II No 503).

151 Ronde **plaquette**, voorstellende : Vulcanus, pijlen voor Amor smedende. Randschrift Amor vincit omnia. Noord-Italiaansch werk, einde XVe eeuw. Midd. 0.054 M.
(Molinier Les Plaquettes II. No 482).

152 Verguld bronzen ronde **plaquette**, voorstellende een allegorie op de Laster. Een kleine genius vertrapt een satyr en kromt een jongen boom. Door Andra Briosco. (1470—1532) M. 0.047.
Molinier Les Plaquettes. I No 244.

Verguld bronzen ronde **plaquette**. Een ruiter in Romeinsch kostuum met getrokken kort zwaard, naar links galoppeerend. Op den achtergrond vlammen. De offerdood van M. Curtius? Midd. 0.034 M. 153

Bronzen **plaquette**. Bachus en Ariadne. Rechts Ariadne slapende op een zetel; twee bachanten staan in opgetogen houding voor haar. Links naar haar toegewend, een staf in de hand, Bachus met Ampelos. Italiaansch werk, XVe eeuw. Licht bruine patina. H. 0.028 br. 0.037 M. afgerond vierkant. 154
Deze plaquette is gegoten naar een antieken steen, eertijds in de verzameling van Lorenzo de Medicis. (Zie E. Molinier «Les Plaquettes», Paris, Librairie de l'Art, Jules Rouam editeur 1886, deel I, blz. 6, No 7).

Bronzen **plaquette**. Geknielde engel. Naar links gewend, een geknielde engel met de handen in biddende houding, de vleugelen een weinig uitgespreid. Een losse draperie loopt over den rechter schouder, over den buik en plooit zich vrijelijk naar achter. Donker bruine patina. Italiaansch werk XVe eeuw. Vierkant. H. 0.06, br. 0.045 M. 155

Bronzen plaquette. Naakt mannenfiguurtje, naar rechts gewend, in zittende houding. De linker arm, op de knie leunende, ondersteund het hoofd. Groene patina. Vermoedelijk Italiaansch werk, XVe eeuw. H. 0.022, br. 0.02 M. 156

Bronzen plaquette. Diana. Buste, profiel naar links, de haren zijn gegolfd en van achter in een lossen knoop saamgebonden. Den pijlkoker draagt zij op den schouder. Groene patina. Italiaansch werk, einde XVe eeuw. H. 0.05, br. 0.034 M. 157
(E. Molinier Les Plaquettes: deel I, blz. 33 No. 44).

Geel koperen versiering van een grafzerk. Gegraveerd in een ruitvormige plaat de adelaar, het symbool van den Evangelist Johannes. Dergelijke platen, de vier Evangelisten voorstellende, worden dikwijls op de vier hoeken van steenen 158

grafplaten aangetroffen vereenigd door banden met inscriptiën. Donkere aanslag XVe eeuw. H. 0.145, br. 0.145 M.

159 **Geel koperen versieringen van een grafzerk.** De versieringen behoorden bij de grafzerk van Gijsbert Willemsz de Raet, priester te Gouda en aldaar in 1505 in de door hem gestichte kapel van het H. graf van de St. Hieronymus broederen begraven. In het midden de Engel der opstanding, houdende in de rechterhand een wapenschild, waarin de miskelk en twee palmtakken (het priesterschap), in de linker het wapen van Jerusalem en de martelingen van St. Catharina, als herinnering aan zijn bezoek aan Jerusalem en het op den berg Sinai gelegen St. Catharina-klooster. Op de hoeken de symbolen der vier Evangelisten.

Zie over koperengrafplaten: „A book of fac-similes of Monumental Brasses on the continent of Europe" bij Rev.: W. F. Creeny. London 1884; „Engravings of Sepulchral Brasses in Norfolk und Suffolk" bij John Sell. Cotman Esq. London; „Le travail du cuivre dans les Pays-Bas aux XIV et XVe siècles" par A. Pit; Revue de l' art chrétien tome 1, 6e livraison 1890.

160 **St. Maarten.** Geel koper. De Heilige is voorgesteld een stuk van zijn mantel afsnijdende. Het onderkleed is ruim geplooid tot boven de knie, om het middel sluitend gehouden door een gordel; een vierkante muts dekt het hoofd. Twee paar klampjes rechts en links duiden aan dat het beeldje, hetzij tot kandelaar heeft gediend, of althans niet geïsoleerd heeft gestaan. Weinig aangeslagen. Begin XVIe eeuw. H. 0.105 M.

161 **Bronzen plaquette,** ovaal. Venus en Amor, variant op een plaquette in het S. Kensington museum. Bruine patina. Gemerkt Antonio Abbondio (Milaan omstreeks 1530). H. 0.09, br. 0.07 M.

Zie Molinier: Les Plaquettes t. II p. 21.

162 **Bronzen figuur van een David,** triumpheerend over Goliath. De opgetrokken rechter voet is bestemd om op den Goliaths-

kop te rusten; in de rechter hand, boven den pols afgebroken, werd het zwaard gehouden. Gegoten à cire perdue. Waarschijnlijk het model van den verloren geraakten bronzen David van Michel Angelo Buonarroti, in 1508 geplaatst in de binnenplaats van het Kasteel Bury bij Blois in Frankrijk. Donker bruine olijfkleurige patina. H. 0.19 M.

Zie hierover „De Kroniek" van 10 Januari en 7 Februari 1897, La Revue de l'Art Ancien et Moderne 1897 no. 1, Correspondance en zelfde tijdschrift 1897, 9e aflevering: Le David de Michelange au Chateau de Bury.

Bronzen figuur van een Nar. Gekleed in nauwsluitend buis, 163
waaronder zijn hemd zichtbaar wordt en in een tot de knieën hangend gescheurd broekje. De narrenkap op het hoofd eindigt op borst en rug in een lange punt met kwast. De korte rechter mouw van zijn buis is met een bel versierd. Hij schijnt dronken, rustend op de rechter heup, de linker knie vooruit gezet. De opgeheven rechter hand houdt hij achter het hoofd, terwijl hij met de linker zijn broek vasthoudt. Het gezicht heeft iets faun-achtigs. De dikke tong is tusschen de lippen zichtbaar. Noord-Italiaansch werk, begin XVIe eeuw. H. 0.172 M.

Bronzen Mercurius, de linker arm omhoog, in sterken gang 164
zich voortbewegende. Italiaansch werk XVIe eeuw. Imitatie antiek. Donker bruine groenachtige patina. H. 0.12 M.

Deurklopper van brons, vertoonende een liervormig orna- 165
ment met cartouche in top en schelp aan het ondereinde. Een Herkules met zijn knots gewapend staat op de schelp, terwijl twee leeuwen, met de voorklauwen op de schelp en de achterklauwen hoog tegen de armen van het ornament rustende, hem aangrijnzen. Donker groenachtige bruine patina, de manen der leeuwen en het ornament eenigszins opgeciseleerd. Venetiaansch werk, XVIe eeuw. H. 0.235, midd. 0.195 M.

Twee dergelijke deurkloppers, met eenige varianten, maar geheel in denzelfden stijl bevonden zich in de collectie Spitzer, en zijn door W. Bode aangemerkt als mogelijk werk van Alexander Victoria.

166 **Twee bronzen deurknoppen,** in den vorm van mythologische figuren (tritons) in hoorns blazende, bruine patina. Italiaansch werk, XVIe eeuw. Midd. 0.085 M.

167 **Bronzen voet van een kandelaber.** Op een rond voetstuk een vrouwelijke faune, in zittende houding, houdende haar linkerarm geslagen over de schouders van een kleinen satyr, die aan haar knie staat, terwijl zij de rechter hand tot dragen van den kandelaar omhoog steekt. Bruine patina, Paduaansche school, begin XVIe eeuw. H. 0.20, midd. 0.115 M.
Toegeschreven aan Andrea Briosco (genaamd Riccio) 1470—1532.

168 Bronzen **Vrouwen-figuur.** Fragment van een meubel. Een vrouwenfiguur, het bovenlijf geheel naakt, in half liggende houding, op den linker elleboog geleund, houdt de rechterhand uitgestoken. Een draperie door een gordel om het middel gehouden, bedekt buik en dijen. Het haar is met een diadeem getooid. Donkere, zwartachtige patina. Italiaansch werk XVIe eeuw. H. 0.095, br. 0.165 M.

169 **Pluto met Cerberus.** Pluto, den linker arm omhoog, den rechter langs het been, steunende op een der koppen van Cerberus, een losse draperie achter zich. Italiaansch werk, XVIe eeuw. Imitatie antiek. Donkerbruine zwartachtige patina. H. 0.12 M.

170 **Bachante met Amor.** Eene bachante, nagenoeg naakt, slechts een losse draperie hangt haar van den rechter schouder over den rug en wordt door een snoer om het middel opgehouden, ziet op naar een Amor, dien zij op haar rechter schouder draagt. Italiaansch werk, XVIe eeuw, imitatie antiek. Zwartachtige, donker bruine patina. H. 0.152 M.

171 Bronzen **Satyr,** een kinkhoren als inktvat houdende. Hij zit schrijlings op het schild van een schildpad, de rechter bokspoot in de knie opgetrokken, de linker geheel naar achteren

gestrekt en houdt tusschen de beenen met de rechter hand de schelp. De naar achter grijpende linker houdt een visch. Noord-Italiaansch werk, XVIe eeuw. H 0.178 M.

Bronzen **inktkoker**. Het bekken met opstaanden rand verwijdt zich naar onderen tot een buik en wordt door drie pootjes in den vorm van leeuwenklauwtjes gedragen. De rand met een band van palmetten en blaadjes, de buik met mascarons versierd. Noord-Italiaansch werk, XVe eeuw. H. 0.064 m. 0.064 M. 172

Naakt staand **mannenfiguur**; fontein- of zeegod. Brons, uit de school van Jean de Bologne. Fransch of Italiaansch werk, XVIe eeuw. Donkerbruine, groenachtige patina. H. 0.22 M. 173

Bronzen plaquette. Doedelzakspeler. Een manspersoon, met slappen hoed waarop een veer, in ruime manteljas tot even boven de knieën reikende en wijde slappe kaplaarzen, zit op een ton een doedelzak te bespelen terwijl achter hem een vrouw hem liefkoost. Twee satyrs, rechts en links, begeleiden hem op dwars- en panfluit. Boomen op den achtergrond. Groene patina. Vermoedelijk Vlaamsch werk, begin XVIIe eeuw. H. 0.065, br. 0.048 M. Ovaal. 174

Bronzen beeldje van een tuinier. Een mansfiguur in loopende houding, voorover gebogen, met staf in de linker hand en mandje in de rechter hand. Hij draagt een ruimen kiel, om het middel met een riem opgehouden, waartusschen een snoeimes steekt. Uit den kiel komen nauw sluitende mouwen van gebreide stof. De naakte voeten in lage schoenen. De ronde kleine hoed is getooid met een bloem. Donker bruine patina, einde XVe eeuw. H. 0.14 M. 175

Bronzen mansfiguur. Mansfiguur met sluitend buis waarover een sjerp en slap omgeslagen kraagje, mauwen van dunnere stof dan het buis, sluitend om de polsen, korte wijde broek 176

sluitend even onder de knie, lagen slappen hoed met niet zeer breeden rand. De linker hand vooruitgestoken houdt een handschoen, de linker hand rust op de heup. Licht bruine patina Noord- of Zuid-Nederlandsch werk, laatst der XVIe eeuw. H. 0.22 M.

BEELDHOUWWERKEN XVII, XVIIIE EEUW

STEEN

177 **Portret buste,** vermoedelijk van Vincent Jacobsz Coster, levensgroot, marmer, gemerkt H. D. K. Werk van Hendrik de Keyser, 1566—1621. H. 0.75 M.
Zie Bulletin Nederl. Oudheidkundigen Bond I blz. 152.

178 **Portret-buste** van een jong man in sluitend buis, levensgroot. Terra cotta, gepolychromeerd. Gedateerd 1606. Toegeschreven aan Hendrik de Keyser. H. 0.62 M.
(Zie Bulletin Nederl. Oudheidkundigen Bond I, blz. 152).

179 **Model** in gebakken aarde voor het beeld van den liggenden Prins op de graftombe van Prins Willem den Zwijger, te Delft, door Hendrik de Keyser. Het hondje aan de voeten en de rechter voet modern. L. 0.62, br. 0.21 M.
Eigendom van de Gemeente Amsterdam. (Zie Oud-Holland III, blz. 75).

180 **Drie gevelsteenen**, afkomstig uit het Nieuwezijds Huiszittenhuis te Amsterdam, met de volgende voorstellingen in hoog relief.

a. Het inwendige van een kerk; rechts op den achtergrond verschillende figuren achter een balustrade, handelend met twee mannen en een vrouw gezeten in boog-openingen. Links

op den voorgrond twee vrouwen en een man in zittende houding, met kinderen.

In een vertrek, vóór den schoorsteen, twee mannen schrij- *b.*
vende aan een hooge tafel. Vóór hen vrouwen met kinderen. Links op den achtergrond opent een man de deur voor een vrouw.

In een hoog vertrek, achter een balustrade, verschillende *c.*
figuren brooden wegdragende, welke opgestapeld zijn op planken. Kinderen met honden spelende op den voorgrond. Links op den voorgrond: een vrouw met kind en een man met zak op den rug, en twee mannen met punthoeden en schoudermanteltjes, de dracht van omstreeks 1640. Elk der steenen H. 075, br. 1.13 M.
Eigendom van de Gemeente Amsterdam. Deze gevelsteenen werden vroeger aan Hendrik de Keyser toegeschreven. Nieuwere auteurs volgden hierin de slordigheid van Wagenaar, die de vermelding van Domselaer (Beschrijving van Amsterdam, 4e Boek, blz. 128) als waren de voorgevels der gebouwen van het Huiszittenhuis „vercyrt met drij konstige uitgehouwen hartsteenen, gedaan door den vermaarden steenhouwer .... Keyser" eenvoudig aanvult met den naam Hendrik. Aangezien echter het N. Z. Huiszittenhuis eerst in 1849 voltooid is en Hendrik de Keyser reeds in 1621 gestorven is, vervalt deze attributie. Nu vinden wij, dat een zoon van Hendrik, Willem de Keyser, in 1647 stadssteenhouwer is en als zoodanig nog vermeld wordt in 1652. (Oud-Holland, 6en jaargang p. 226). Onze gevelsteenen zijn dus zeer waarschijnlijk van dezen laatste, van wien wij ook het bas-relief op de graftombe van Tromp, te Delft hebben.

Schetsen in gebakken aarde voor de beeldhouwwerken uitge- 181
voerd voor de versiering van het Stadhuis van Amsterdam, door Arthur Quellinus (geb. 1609 te Antwerpen, gest. 1668 te Amsterdam) of door zijn leerlingen.
Eigendom van de Gemeente Amsterdam. (Zie hierover Bulletin Nederl. Oudheidkundigen Bond, 2e jaargang, 1e afl.

Verzameling van losse stukken voor het frontespies van den 1
voorgevel, voorstellende: de Amsterdamsche Stedemaagd met Keizerskroon op het hoofd (bewaakt door 2 leeuwen) gehuldigd door tritons en zeenimphen; het heeft den vorm van

een driehoek waarvan de basis meet 4.15 M. h. 0.92 M.
Toegeschreven aan den meester zelf.

2 Kopie van het vorige, waarin zijn ingelascht 3 origineele stukken; te weten aan den rechter hoek een Triton met krokodil en zwaan, aan den linker hoek een Triton met een stuk van een paard en een paardenkop.

3 Frontespies voor den achtergevel, voorstellende Amsterdam, vertegenwoordigd door een vrouwelijken Mercurius, gezeten op een schip, de voeten op een aardbol, rechts en links van haar de stroomgoden van »Amstel« en »Y« in ontvangst nemende de gaven van Europa, Azië, Afrika en Amerika. Br. 4.15, h. 0.92 M.
Van dit frontespies bezitten wij, voorzoover een vrij dikke roode verflaag een nauwkeurige analyse en stijlkritiek mogelijk heeft gemaakt, slechts één fragment dat aan Quellinus mag worden toegeschreven, n.l. twee figuren uit de groep »Afrika«, een baal voortduwende.

4 Model voor een «Atlas», H. 0.77 M., de armen ontbreken, energiek gemodelleerd, ongetwijfeld van Quellinus.
(Zie Kroon op cit. p. 87).

5 Model voor een «Atlas», evenals vorig nummer van Quellinus. H. 0.77 M. (Kroon op cit. p. 87) De kop is hier eenigszins gewijzigd, de linker arm is geheel afwezig, van den rechter een stuk, tot even boven den elleboog.

6 Model voor een der vrouwenbeelden op den voorgevel, voorstellende «de Gerechtigheid», H. 0.88 M. De arm waarin de weegschaal wordt gehouden ontbreekt, in de rechter hand houdt zij een scepter, waarvan nog een stuk aanwezig is. Het lange overkleed is, even onder de heupen, opgenomen door een gordel, waardoor het fijn geplooide onderkleed zichtbaar wordt.
Wij vinden in de rekeningen alleen genoemd het boetseersel der «Gerechtigheid» bestemd voor de Vierschaar. Het marmeren beeld van de Gerechtigheid, hetwelk wij in het voor-

malig stadhuis kunnen zien, is afwijkend in de draperieën, ook houdt het een zwaard en geen scepter. Wij meenen niettemin dat ons model een origineel werk is, evenals het volgend nummer „de Voorzichtigheid",

De „Voorzichtigheid", vrouwenfiguur in lang gewaad, het 7
overkleed door een band over den rechter schouder opgehouden, om den linker arm een slang, de rechter onder den elleboog afgebroken. De kop is niet van Quellinus. H. 0.91 M.

De „Onthoofding van de zonen van Brutus". H. 0.735, br. 8
0.84 M. Links met uitgestrekten gebiedenden arm Brutus, vóór hem geknield één van zijn zonen; de handen op den rug gebonden, wacht hij den bijlslag af van den beul. Vóór Brutus een lijk met afgehouwen hoofd. Op den achtergrond een derde zoon, de voltrekking van het vonnis afwachtende. Verschillende figuren op den achtergrond, echter zonder de gebouwen welke op het marmeren bas-relief worden aangetroffen.

Twee cariatiden, H. 0.83 M. Vrouwenbeelden met de handen 9
op den rug gebonden, een draperie om de heupen geknoopt, het bovenlijf geheel naakt. Op de koppen rust een Jonisch kapiteel. Het gevlochten haar continueert zich als ornament op het kapiteel.

Twee cariatiden, H. 0.84 M. Vrouwenbeelden, uit schaamte 10
de handen voor het gelaat houdend, het bovenlijf geheel naakt, om de heupen een draperie geslagen. Kapiteel eender van opvatting als bij vorig nummer. Uitgevoerd in marmer voor de Vierschaar.

Een verzameling wand-decoraties, dessus-de-portes: naakte 11
kindertjes met dolfijnen, wolven, vogels, enz. in lofwerk. Vrij en vlug gemodelleerd. In de behandeling van het mollige kinderlichaam toont Quellinus zich een waardig leerling van Duquesnoy. De houdingen der kindertjes zijn zonder uitzondering geestig en genoeglijk. Ieder fragment H. 0.45, br. 0.79 M.

a Rechter helft van een dessus-de-porte. Een naakt kindje klauterende tegen een hoorn van overvloed, aan zijn voeten een haan.

b Dessus-de-porte, gevormd door twee overvloeds-hoornen waaruit vruchten vallen en waarop twee naakte kindertjes klauteren, een kraaiende en klapwiekende haan aan de voeten.

c Dessus-de-porte, gevormd door twee overvloedshoornen en visschen met stoeiende kindertjes.

d Een dito met varianten in de houding der kindertjes.

e Een dito met wolven, doode en huilende kindertjes.

f Een dito met wolven, doodsbeenderen en treurende kindertjes.

12 Twee schetsen voor groepen van vier personen, mogelijk dezelfde, welke in de rekeningen over 1651 vermeld staan als een model voor 4 beelden aan elkander, op elk der pompen à f48. Het eene, H. 0.315 M., stelt voor eene diepe schaal gedragen door vier neergehurkte personen, waaronder één met de attributen van Hercules, en één met die van Mercurius. Een andere groep, H. 0.24 M., met de bekende voorstelling van de ouderliefde, een jonge vrouw haar vader zogende, met met nog twee neergehurkte figuren.

13 Een fragment van een vaasdragende mannenfiguur in hoog relief, H. 0.46 M., en een naaktstudie naar een neergezeten mannenfiguur, H. 0.36 M., zijn mogelijk ook nog van 's meesters hand te beschouwen.

182 Schetsen in gebakken aarde van de beeldhouwwerken uitgevoerd voor de versiering van het Stadhuis van Amsterdam, vermoedelijk door leerlingen van Arthur Quellinus, naar origineelen van den meester.
Eigendom van de Gemeente Amsterdam.

Apollo, bas-relief. In de linker hand een boog, met de rechter een pijl grijpende uit den koker, welke over den linker schouder hangt. Een kleine mantel waait naar voren en bedekt het schaamdeel, sandalen aan de voeten, het hoofd met lauweren omkranst, een dood monster aan de voeten. 1
In de rekeningen (Kroon op cit. p. 109) vinden wij genoteerd een bas-relief Apollo, 3 voet hoogte. Het onze is hoog 0.59, br. 0.28 M. Blijkbaar dus een reductie van een origineel.

Diana, bas-relief. De rechter schouder en borst ontbloot, een boog over den linker schouder houdende, in de rechter hand een fakkel, hooge schoeisels aan de voeten, een hert achter haar, visschen op den grond. H. 0.61, br. 0.305 M. 2
In de rekeningen (Kroon op cit. p. 109) vinden wij een Diana genoemd van drie voet hoog. Ook hier hebben wij dus met een reductie te maken.

Jupiter. Houdende bliksems in beide handen, een adelaar en een ram aan zijne voeten, een losse draperie om de schouders en heupen. H. 0.885, br. 0.475 M. 3
Wordt in de rekeningen niet onder het geboetseerde werk vermeld.

Jupiter. Variant op vorig nummer, naar rechts gewend in plaats van naar links, de adelaar is vóór het rechter been, het ram achter hem naar links, de draperie is soberder. H. 0.89, br. 0.47 M. Niet gegraveerd in het werk van Hubert Quellinus naar Vennekool. 4

Sybele. De godin in ruimen mantel over dun geplooid onderkleed, bazuin en sleutel in de linker hand, gekroond met stedekroon, een leeuw en een leeuwin aan haar voeten. H. 0.58, br. 0.305 M. Niet genoemd door Kroon. 5

Saturnus. Naakt met mantel over den schouder; houdt in den rechter arm een kind, dat hij gaat verslinden, in de linker 6

hand een sikkel; een ploeg, een zandlooper en een korenschoof aan de voeten. H. 0.86, br. 0.485. Niet genoemd door Kroon.

7 Saturnus. Variant op vorig nummer; houdt een slip van zijn mantel voor den mond, aan de voeten een kind. H. 0.90, br. 0.49 M. Niet genoemd door Kroon, niet gegraveerd in het werk van H. Quellinus naar Vennekool.

8 Mars, in volle wapenrusting, mantel om de schouders, helm op het hoofd, aan den linker arm een schild, de rechter hand gesteund op een strijdbijl, een wolf en een duif aan de voeten. H. 0.59, br. 0.315 M. Niet genoemd door Kroon.

⊙ Buiten de serie werken waarvan men kan nagaan dat zij voor het stadhuis bestemd waren, eveneens eigendom van de Gemeente Amsterdam, doch zeker niet van Quellinus zelf, is een bas-relief, met de voorstelling van Apollo en Marsyas.

9 Bas-relief, voorstellende Marsyas door Apollo overwonnen. Op den voorgrond, naar links, Marsyas achterover op een rotsblok liggende, het hoofd naar beneden, de handen gebonden. Door twee mannen wordt hem een arm en een been gevild, een derde buigt zich over hem. Rechts Apollo met zijn lier, in zittende houding, een vrouwenfiguur met vleugeltjes achter hem, op den voorgrond een kleine satyr met een Amor spelende. H. 0.355, br. 0.54 M.

10 Amortjes met een geit spelende, H. 0.36, br. 0.64 M.
Of het voor het Stadhuis bestemd was, is niet bekend; men vindt het niet in de rekeningen en het is niet in marmer uitgevoerd. Er ontstaat twijfel, of het niet eerder aan Gerard van Obstal moet worden toegeschreven, van wien in het Louvre te Parijs een dergelijk werk in marmer bestaat. Men doet voorzichtig zich aan geen attributie te wagen, het zij voldoende hier den invloed van Duquesnoy te constateeren en van een school waarin ook van Obstal werkte.

Marmeren buste van den Amsterdamschen burgemeester 183
de Graeff. Het hoofd met langen krullenden pruik, gedekt door een kalotje, even naar rechts gewend; breede neerliggende kanten halskraag; de rechterhand houdt den mantel op de borst gesloten. Op het kleine vierkante voetstuk het opschrift: „Ant. De Graeff, Cos. Amst. A. Quellino", F. 1661. H. 0.75 M.
Eigendom van de Gemeente Amsterdam.

Ovaal medaillon-portret in wit marmer van Cornelius de 184
Graeff, naar rechts gewend. De kop met snor en sik, over het lange haar een kalotje. Plat-liggende breede kraag, mantel om de schouders. Links beneden, het opschrift: „Cornelius de Graeff, Consul Amsteldam 1660. Ad vivum sculp$^{sit.}$ A. Quellien". Hoog 0.54, br. 0.48 M.
Eigendom van het Kon. Oudheidkundig Genootschap.

Ovaal medaillon-portret in wit marmer van Catharine Hooft, 185
pendant van vorig nummer, naar links gewend. Het achterhaar in een netwerk opgebonden, op zijde versierd met een groot kleinood; een haarkrul over het oor vallende, is met een lint opgebonden; em den hals een parelsnoer. Rechts beneden, het opschrift: Catharina Hooft, Uxor Cornelii De Graeff, 1660. Ad vivum scul$^{sit.}$ A. Quellien.
Eigendom van het Kon. Oudheidkundig Genootschap.

Portretbuste, van gebakken aarde, van Jacob van Reigers- 186
bergh, gedeputeerde van Zeeland. De kop is die van een jong man, met zeer lichte snor, naar rechts gewend, over het borstharnas een kanten das gestrikt. Schets voor den marmeren buste in de verzameling Lebaudy te Parijs, waarop het volgende opschrift voorkomt: „Dit is het afbeeltsel van Jacob van Reigersbergh geboren in Middelburgh den X April 1625 wegens de provintie van Zeelant gedeputeerdt ter vergaderingh van Haer Hooghmogendheden, den 17 December des jaers 1663, stierf den 29 April 1675". Op het vierkante voet-

stuk staat links: „Anno 1671", rechts: „R. Verhulst fec", midden vóór: Mea sorte contentus". Hoog 0.55 M.
Werk van Rombout Verhulst, geboren omstreeks 1624, sterft 1698

187 **Portret-buste**, van marmer, van Karel II van Engeland. In harnas; over den schouder is een sjerp geslagen, om den hals een ketting met het orde-teeken van den kouseband. H. 0.64 M. Toegeschreven aan Rombout Verhulst.

188 Twee in eikenhout gesneden **bas-reliefs**, voorstellende naakte kinderen treurende over een doodskop. H. 0.79, br. 0.68 M. Mogelijk ontwerpen voor *niet* uitgevoerde beeldhouwwerken voor de Vierschaar van het voormalig stadhuis van Amsterdam. Toegeschreven aan R. Verhulst.
Zie Bulletin Nederl. Oudheidkundigen Bond IIe jaargang, 1e afl.

189 **Bas-relief**, geschetst in klei, waarop dezelfde figuurtjes met doodskoppen als op het vorig nummer voorkomen, verder de figuren van Adam en Eva met de slang tusschen lofwerk. H. 0.64, br. 0.45 M. Toegeschreven aan R Verhulst.

190 **Bas-relief** in terra cotta, schets voor de wandbekleeding van de graftombe van Maarten Harpertsz Tromp, in de Oude Kerk te Delft; wandbekleeding waar zich ondertegen de sarkophaag aansluit. Vóór een met lauweren bekranste urn houden twee naakte geniussen elk een wapenschild, waarop rechts een klimmende leeuw, links een klimmende leeuw met pijlbundel en zwaard; op den achtergrond, in zeer laag relief bazuinende en zingende kinderen. Wij vinden hier onmiskenbaar de hand van Verhulst in terug en meenen een oorspronkelijken aanleg voor ons te hebben. H. 0.60, br. 0.53 M. Het beeldje van Tromp hetwelk er voor is geplaatst, moet als een reductie, vermoedelijk uit lateren tijd, zijn te beschouwen; ook de in hout gesneden omraming kan niet van Verhulst zijn. Beeldje zoowel als omraming zijn uit de proportiën en zeer onbeduidend.

Ontwerp voor een monument, in gebakken aarde. Een geharnast krijgsman ten halven lijve, met lang golvend haar; over het harnas een breede platte kraag en een sjerp; het harnas verloopt in een ruime draperie, die tevens de overgang tot het voetstuk vormt. Op het voetstuk de letters I. F. M. H. 0.255 M. In de manier van Verhulst. 191

In eikenhout gesneden **beeldje van Erasmus**, copy naar het beeld in brons op de Groote Markt te Rotterdam. Geteekend op het voetstuk: A. Vinckenbrink. Midden 17de eeuw. Hoog 0.48 M. 192

Zie over Vinckenbrink: «Oud-Holland», 5de jaarg., blz. 73.

Marmeren **buste** van den Amsterdamschen burgemeester Johannes Munter, met opschrift: «Joanes Munter, Consul Amsteld. Aetatis Suae 63. B. Eggers fecit Anno 1673». De kop, geheel en face, is die van een gezet man, zonder snor of sik, met lang neergolvend haar. Uit den mantel komt de linker hand te voorschijn die op de borst wordt gehouden. H. 0.88 M. Bartholomeus Eggers. (Geboorte- en sterfjaar onbekend.) 193

Eigendom van het Kon. Oudheidkundig Genootschap.

Twee, niet geteekende **beeldjes** in gebakken aarde, voorstellende Mars en Venus. Mars in rijk versierd borstkuras, beenen en armen ontbloot, met ruimen mantel; de linker hand op het gevest van zijn zwaard, de rechter voor zich uit gestoken (beschadigd). H. 0.42 M. Venus met het kapsel van een vrouw uit de 2e helft der 17e eeuw, in zeer los gewaad, rechter schouder ontbloot, over den rechter arm en linker heup een draperie geslagen. Zij houdt een helm in de handen welke zij Mars aanbiedt. H. 0.405 M, 194

Deze beeldjes zijn portretten in fantasie-kostuum. De man, als Mars, is meer in zijn rol dan de vrouw, maar men herkent er toch den burgermagistraat in.
Eigendom van het Kon. Oudheidkundig Genootschap.

Beeldje in gebakken aarde. Een jongen op een mand gezeten houdt op zijn rechter knie een schotel met pap, waaruit hij met 195

de rechter hand een hap naar zijn mond brengt. Op zijn borst is een vierkante lap door vier kettinkjes bevestigd, waarop geschreven staat: «voor 4 duite». H. 0.29 M.
Rechter hand en voet gerestaureerd. Geteekend op het voetstuk met I. S. door elkaar, zooals door Nagler het monogram van Johannes Schmeltzing gegeven wordt.

196 **Beeldje** in gebakken aarde. Een meisje in ruim geplooid gewaad de hals even ontbloot, neergezeten met bloemen in haar schoot. Zij houdt in den linker arm een lammetje dat zij met de rechter hand een blaadje voert. Geteekend op het voetstuk I. Schmeltzing, H. 0.28 M. Rechter arm gerestaureerd.
Johannes Schmeltzing, sterft te Leiden 1703.

197 **Groep** van gebakken aarde, Orlando furioso? Naakt mannenfiguur, zittende op een rots, waaraan hij met de beide voeten gekluisterd is, in woede zijn mantel verscheurende. Achter hem een tweede, tegen den grond geworpen naakt figuur. Geteekend op het voetstuk: «P. R. Xaveri Inve 1673». Eén arm en de beide handen van de zittende figuur en een been van de liggende figuur gerestaureerd. H. 0.50 M.

198 **Groep** in gebakken aarde. Twee lachende narren, één op een mand gezeten, de ander staande achter hem, leunende op zijn schouders. Geteekend op het voetstuk: «P. R. Xaveri inve 1673». De handen gerestaureerd. H. 0.445 M.

199 **Groep** in gebakken aarde. Jonge vrouw met sierlijk kapsel met pluimen. Een langharig hondje in de armen. Geteekend: Xaveri 1573. H. 0.30 M.

200 **Groep** in gebakken aarde. Jonge vrouw, het haar met bloemen getooid. een bloemkrans in de handen, aan haar voeten een lam. Geteekend P. R. Xaveri 1673. H. 0.30 M.

201 **Groep** van gebakken aarde. Een stroomgod, naakt, voorovergebogen, gezeten op een gekantelde urn, de rechter hand

gesteund op de monding. Gemerkt op het voetstuk: J. B. Xavery, 1720. H. 0.33 M.
Jan Baptist Xavery, geboren te Antwerpen 1697, gestorven aldaar 1742.

Schets voor het grafmonument van Luitenant Generaal von Friesheim te Heusden. Liggende op een sarcophaag, de rechter arm rustende op kussens, de linker op de even opgetrokken linker knie. Met langen pruik, in volle wapenrusting, met een breede sjerp om het middel. Aan het voeteneinde zijn nog het onderlijf en de beenen van een naakten genius te zien, zeer geschonden. Voor den generaal onder de rechterhand, welke op kussens rust, overblijfselen van een hond, eveneens zeer geschonden. Alles is zeer schetsmatig behandeld. De voorkant van de sarcophaag vertoont een boven afgerond vlak, waarop aan de randen twee rijen wapenschilden zijn aangebracht. In het midden boven de letters D. O. M., beneden links geteekend: J. B. Xavery 1728 F. H. 0.24, br. 0.29 M. 202
De houding van het beeld vertoont eenige varianten op het uitgevoerde aan de graftombe in de kerk te Heusden, waarvan in de verzameling een model aanwezig is. Zie volgend nummer

Model in gebakken aarde, met verf gebronsd, voor het grafmonument van Luitenant-Generaal von Friesheim te Heusden. Het beeld vertoont aan het voeteneinde een helm, de linker hand houdt een commandostaf, de rechter arm steunt niet op kussens, doch op kanonnen. Het hondje is weggelaten. Het model is voluit geteekend J. B. Xavery 1728 F. Toch is dit model zeker niet van Xavery. Het modelé verraadt dezelfde hand als het kleine model van de figuur van Tromp, onder de schets van het monument door R. Verhulst, (zie No. 190) en als meer bekende dergelijke modellen, alle zeer onpersoonlijk van behandeling, 203

204 Wit marmeren groep van twee vechtende naakte kindertjes, H. 0.59 M. Toegeschreven aan J. B. Xavery.

205 Groep in gebakken aarde, voorstellende de Moederliefde. Een zittende, ruim gedrapeerde vrouw, één borst ontbloot, waaraan een zuigend kind. Zij houdt met de linker hand een klein spelend kind vast dat rechts van haar staat, terwijl zij omziet naar een ander kind links van haar. Geteekend op het voetstuk: «W. H. van D. Wall f, 1775». De hand van het kind ontbreekt. H. 0.43 M.
Willem Hendrik van der Wall, leerling van Xavery, geb. 1716, te Utrecht.

206 Groep in gebakken aarde, Madonna met Kind. De Maagd draagt het Kind op den rechter arm, het Kind is geheel naakt. Geteekend op het voetstuk: W. Pompe 1728. H. 0.45 M.
Walterus Pompe, geboren te Lidt (Noordbrabant) gestorven te Antwerpen 1777.

BEELDHOUWWERKEN XVII, XVIIIE EEUW

IVOOR

207 Ivoren kan, met zilver gemonteerd. De triomf van den Godsdienst. Een vrouwenfiguur gezeten op een zegekar, door drie paarden getrokken, houdende in de handen een miskelk met hostie, terwijl een engel haar een driedubbele tiara boven het hoofd houdt. De wagen is omstuwd door vrouwen- en engelenfiguren, terwijl eenige mannenfiguren, de heresieën voorstellende, onder de wielen verpletterd worden. Op het zilveren deksel, met scharnier aan het oor verbonden, zit een ivoren engelenfiguurtje. Het zilver is gemerkt met een druiventros en de letters AM. Duitsch werk, begin XVIIe eeuw. H. 0.355 M.

208 Ivoren bas-relief. Kruisweg. Onder een poortdoorgang links, Christus gebonden, door drie beulen en een landsknecht mee-

gevoerd; op den achtergrond een mansfigunr met baard en tweekrijgsknechten te paard. Nederlandsch werk, XVIIe eeuw. H. 0.10, br. 0.10 M.

Ivoren **groep van vechtende mannen.** Een sterk gespierde, naakte figuur heft een knots op, om een reeds ter aarde geworpen vijand te verslaan. Onder hem op den grond uitgestrekt, een reeds verslagene, zonder eenige draperieën. Gemerkt PH (aan elkaar). Vermoedelijk Peter Hencke. Duitsch werk, XVII—XVIIIe eeuw. 209

Ivoren, à jour gewerkt **bas-relief**, voorstellende een Satyr, spelende op panfluit, gezeten op een geitenvacht, naast eene welgedane satyres, in de linker hand een druiventros ophoudende, waarnaar een kleine satyr grijpt, zij zoogt een jong boschgodje. Voor haar dansen vier andere boschgodjes. Basrelief door Gerard van Obstal, geb. te Antwerpen omstreeks 1594—1669. H, 0.11, br. 0.31 M. 210

Ivoren **bas-relief** Venus met stervenden Adonis. Links Adonis tegen een boom geleund, met kort kleed tot boven de knie reikend, om het middel opgesnoerd; vóór hem Venus met los fladderende draperie. Een weenend amortje vliegt achter haar. Op den achtergrond het everzwijn. Werk van Francis van Bosfuit. (Brussel 1635 -- Amsterdam 1692). H. 0.18, br. 0.125 M. 211

Ivoren **bas-relief.** Een vrouwenfiguer ten halven lijve, het hoofd naar links, met loshangende haren, luchtig gedrapeerd, de borsten ontbloot, op een mandoline spelende. Werk door of uit de school van F. van Bossuit. H. 0.13, br. 0.093 M. 212

Ivoren **vrouwenfiguur,** Europa, met kroon op het hoofd en en ruimen naar achter geslagen mantel om, in klassiek kostuum, houdende onder den linker arm een horen van overvloed. XVIIe eeuw. 213

214 Ivoren **beeldje** van een negerin, Afrika, het bovenlijf naakt, met afhangende doek om het hoofd en kralen collier. Pendant van vorig nummer. XVIIe eeuw. H. 0.10 M.

215 Ivoren **groepje**. Een krijgsman in klassiek kostuum met helm, getooid met vederbos op het hoofd, een vijand verslaande. Duitsch werk, einde XVIIe eeuw. H. 0.11 M.
Zie hierover een artikel in de »Revue de l'Art ancien et moderne, 1e année (1897) No 6, handelende over de zoogenaamde Sobienski-vaas, vervaardigd ter eere van Leopold I, Keizer van Duitschland ter viering van den slag bij Weenen, waar de Turken in 1683 geslagen werden. In stijl komt het groepje op het deksel van die vaas zeer met dit nummer overeen.

216 Twee ivoren **naaldenkokers**, verguld en gepolychromeerd, met goud gemonteerd, in den vorm van vrouwenfiguren waarvan ééne een als zoodanig verkleede apin, beide spelende op een guitaar, met een fluit spelend aapje aan haar voeten. Het kostuum is dat van het einde der 17e en het begin der 18e eeuw. Fransch werk. H. 0.103 M.

217 Ivoren **Satyrbeeldje**, geheel naakt, tegen boomstam geleund, met fluit in de linker hand. Geteekend J. B. Xavery 1729 F. H. 0.215 M.

218 Ivoren **vrouwenbeeldje**, geheel naakt, geleund tegen een boomstam, in de rechter hand een tambouryn houdende, met de linker het haar dat over den rechter schouder golft, oplichtende. Geteekend: J. B. Xavery 1729 F. (pendant van vorig nummer).

BEELDHOUWWERKEN XVII, XVIIIE EEUW

BRONS.

219 Verguld koperen **plaat** (gegoten) voorstellende de graflegging. In het midden, naar rechts, de Christus uitgestrekt op een

laken, de handen gekruist. Rechts Maria geknield. Op den voorgrond, aan het voeteneind, twee heilige vrouwen. Op den achtergrond, Johannes en een derde vrouw, vier engelen met toortsen en twee manspersonen. De compositie is vrij gevolgd naar eene gravure van Raph. Sadeler, naar Joan Stradanus. Vlaamsch werk XVIIe eeuw. H. 0.21, br. 0.275 M.

Bronzen **ruiterbeeld** van Frederik den Groote. De Koning draagt een uniformjas met sjerp om het middel en degen, een driekantig steekje op het hoofd. Gezeten op een kort gedrongen paard in stap. Op het marmeren voetstuk het naamcijfer F. R., gedekt door een koningskroon. Het brons is geteekend: E. Bardou fecit 1779 à Berlin. H. 0.48, voetstuk H. 0.148. 220

Bronzen **plaquette.** Phantasie portret-buste van Hendrik IV, Koning van Frankrijk. Profiel naar links, in een romeinsch veldheerskostuum, met gevederden helm. Groene patina. Fransch werk, XVIIIe eeuw. H. 0.128, br. 0.097 M. Ovaal. 221

Bronzen **plaquette,** pendant van vorig nummer. Minervakop. Profiel naar rechts, het hoofd gedekt door een gelauwerden helm met draak. Groene patina, Fransch werk, XVIIIe eeuw. H. 0.128, br. 0.10 M. Ovaal. 222

INHOUD

BEELDHOUWWERKEN XI—XIIIE EEUW

Ivoor	No	1— 2
Steen	»	3— 5
Brons	»	6— 10

BEELDHOUWWERKEN XIVE EEUW

Steen	No	11— 12
Hout	»	13
Ivoor	»	14— 29

BEELDHOUWWERKEN XV EN XVIE EEUW

HOUT

Fransch werk XVe eeuw	No	30
Duitsch werk XVe	»	31— 39
Zuid-Nederlandsch werk XVe eeuw . .	»	40— 57
Noord-Nederlandsch werk XVe eeuw. .	»	58— 92
Duitsch werk XVIe eeuw	»	93— 96
Zuid-Nederlandsch werk XVIe eeuw . .	»	97—105
Noord-Nederlandsch werk XVIe eeuw .	»	106—124

Steen XV en XVIe eeuw	No	125—133
Ivoor XV en XVIe eeuw	»	134—142
Brons XV en XVIe eeuw	»	143—176

BEELDHOUWWERKEN XVII EN XVIIIE EEUW

No 177—222